

לימודי היסטוריה

בחינוך הנללי-חט"ע
תשע"א-תשע"ג

נושאי לימוד

מדינת ישראל

משרד החינוך • המזכירות הפדגוגית • אגף המפמ"רים • הפיקוח על הוראת ההיסטוריה

ירושלים, תש"ע – 2010

כתיבה: מרים עמירה-עופר

עריכה לשונית: תלמה נעים

עיצוב גרפי: סטודיו גדעון דן

דפוס: מאור ולך

הוצאה לאור: משרד החינוך, גף פרסומים

תודה מיוחדת לד"ר מוטי פרידמן, מנהל מוזיאון הרצל על אישורו לשימוש בתמונות מתוך האוסף הפרטי שלו.

תצלומים בחוברת: קרן קיימת לישראל, אוסף התצלומים הלאומי, מוזיאון הרצל

תוכן עניינים:

מבנה הלימודים 5

חלק א'

- 8 הלאומיות בישראל ובעמים ראשית הדרך עד 1920
- 10 ממדינת מקדש לעם הספר – בית שני
- 13 ערים וקהילות- חברה ותרבות בימי הביניים
- 16 מבנה הבחינה חלק א'

חלק ב'

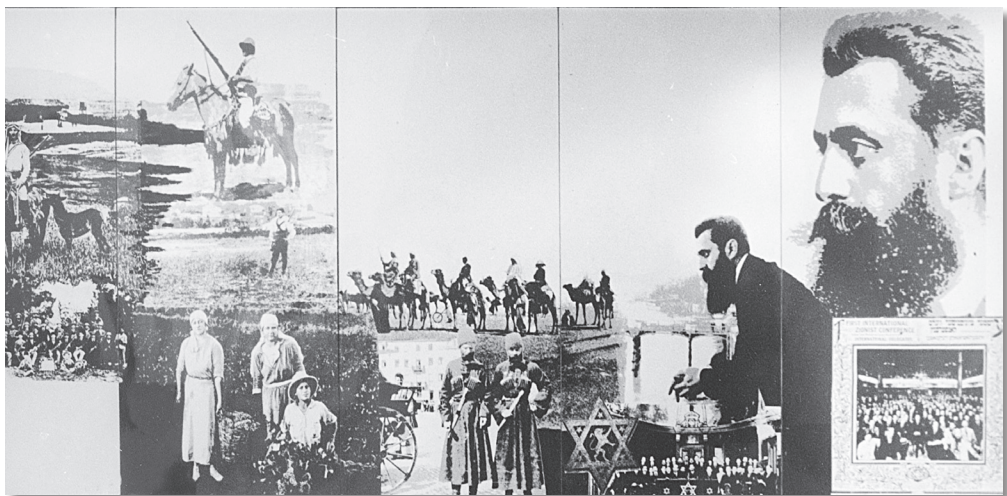
- 18 נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשואה
- 22 בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון
- 25 מבנה הבחינה חלק ב'

תוכנית לעולים חדשים, לתושבים חוזרים ולתושבים ארעיים:

- 29 תקופה ראשונה: לאומיות בישראל ובעמים – ראשית הדרך עד 1920
- 30 תקופה שנייה: בין שתי מלחמות העולם
- 31 תקופה שלישית: נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשואה
- 33 תקופה רביעית: בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון
- 35 מבנה הבחינה

לימודי בחירה:

- 38 היחידה השלישית
- 43 היחידות הרביעית והחמישית – נושאי הלימוד
1. הפעילות הציונית בארצות האסלאם בימי מלחמת העולם השנייה
- 44 והעליות הגדולות מארצות האיסלאם בשנים 1948-1967.
2. מכש התרבויות בין יהדות לאיסלאם בימי הביניים
- 47 3. קהילת יהודי קרקוב בתקופת השואה
- 48 4. מלחמת העצמאות
- 50 5. 'אל מול עולם חדש – לבטים ומגמות בעידן האמנציפציה'
- 54 6. תולדות ארצות-הברית
- 55 7. יפן המודרנית
- 58 8. סין המודרנית
- 62 מבנה הבחינה
- 65

150 שנה להולדת הרצל. ירושלים - הקונגרס הציוני ה"ח

"האלוק אינו שונה דהרבה מן המעשה, כמו שאנשים רבים.
 כל מעשיהם של בני האדם היו פעם אלוהים;
 כל מעשיהם יהיו ביום מן הימים אלוהים..."

(בנימין זאב הרצל, אלטנוילנד)

מבנה הלימודים בהיסטוריה

בשנים האחרונות חלו שינויים שחייבו התייחסות מחודשת למבנה תוכנית הלימודים בהיסטוריה. השינויים נבעו מיישום המדיניות המטפחת של משרד החינוך, שכל התלמידים מסיימים 12 שנות לימוד במערכת החינוך, וככל שניתן, כמו כן, כל התלמידים ניגשים לבחינות הבגרות. במקביל לכך חל כרסום במספר שעות ההוראה המוקצה למקצוע ההיסטוריה בכל אחת משכבות הגיל. לפיכך החליטה ועדת המקצוע על ביטול שיטת הלימוד בשני שלבים/מעגלים. לימודי היסטוריה בחינוך הממלכתי יהיו ברצף אחד מכיתה ו' עד כיתה י"ב.

מוקדי הלימוד שנקבעו לכיתות ו'-ט' הם:

כיתה ו': העולם היווני-רומי והיהודים.

כיתה ז': התהוות והתגבשות של דתות, תרבויות וחברות חדשות בימי הביניים. שינויים תרבותיים, חברתיים וכלכליים בראשית העת החדשה.

כיתה ח': נאורות ומהפכות – אידיאלוגיה משנה מציאות (המאה ה-18). המאבק על הפוליטיקה, החברה והתרבות בעקבות המהפכות (המאה ה-19).

כיתה ט': העולם בחילופי המאות ה-19 וה-20. מלחמת העולם הראשונה והשלכותיה. בין שלום למלחמה (1920-1939) מבית לאומי למדינה בדרך (1920-1939).

כיתות י'-י"ב – ארבעה נושאים:

חלק א'

בחלק זה ילמדו התלמידים שני נושאים:

1. הלאומיות בישראל ובעמים – ראשית הדרך עד 1920.

2. 'ממדינת מקדש לעם הספר' – תקופת בית שני.

או: ערים וקהילות – חברה ותרבות בימי הביניים.

כתום הלימודים של חלק זה ייבחנו התלמידים בבחינת בגרות, חלק א', שמשקלה יהיה 40% בשקלול הציון בהיסטוריה בתעודת הבגרות.

חלק ב'

בחלק זה ילמדו התלמידים שני נושאים:

1. נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשוואה.
2. בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון.

בתום הלימודים של חלק זה ייבחנו התלמידים בבחינת בגרות, חלק ב', שמשקלה יהיה 60% בשקלול הציון בהיסטוריה בתעודת הבגרות.

באדיבות מוזיאון הרצל

חלק א

◆ הלאומיות בישראל ובעמים ראשית הדרך עד 1920

◆ ממדינת מקדש לעם הספר – בית שני

או:

◆ ערים וקהילות – חברה ותרבות בימי הביניים

◆ מבנה הבחינה חלק א'

הלאומיות בישראל ובעמים – ראשית הדוך עד 1920

פרקי הלימוד

א. מאפייני תופעת הלאומיות המודרנית והתנועות הלאומיות באירופה

במאה ה-19

1. המאפיינים של הלאומיות המודרנית כתופעה חברתית, תרבותית ופוליטית.
2. המאפיינים של התנועות הלאומיות שהתגבשו באירופה במאה ה-19.
3. הגורמים לצמיחת התנועות הלאומיות באירופה במאה ה-19 ולהתגבשותן.
4. דפוסי ההגשמה של שתי תנועות לאומיות באירופה במאה ה-19: מי שלט במדינה, מטרת המאבק, הכוחות הפעילים שהניעו את המאבק, השלבים העיקריים במאבק, הגורמים המסייעים והגורמים המעכבים בניהול המאבק, תוצאות המאבק.

הערה: בסעיף זה אין הכוונה לתנועה הציונית.

5. **רשות** – תנועות לאומיות מחוץ לאירופה, מהמאה ה-19 עד מלחמת העולם הראשונה.

ב. התנועה הלאומית היהודית המודרנית ומאפייניה העיקריים

1. הגורמים לצמיחתה ולהתארגנותה של התנועה הציונית.
2. פועלו של בנימין זאב הרצל לבניית התנועה הציונית ולארגונה: 'מדינת היהודים', תכנית באזל, המסגרות הארגוניות למימוש מטרות התנועה, ניסיונותיו לקדם את קבלת הצ'ארטר, ויכוח אוגנדה.
3. א. הוויכוח בין הציונים: מהי הבעיה העיקרית של היהודים בגולה ומהן הדרכים להתמודדות עמה.
ב. הגישות השונות בקרב הציונים בשאלת התרבות ובשאלת דמות החברה שעתידה לקום בארץ-ישראל.
4. ה'בונד' כתנועה לאומית יהודית: יעדים, דרכי פעילות והמחלוקת בין הציונים לבין הבונדיסטים.

ג. דפוסי הפעילות של התנועה הציונית בגולה ובארץ-ישראל

1. דפוסי הפעולה של התנועה הציונית במדינות אירופה, בארצות אגן הים התיכון והאסלאם: אגודות ציוניות, ספרות, עיתונות, לימוד השפה העברית, 'עבודת ההווה', הקמת מסגרות להכשרה ולעלייה.
2. פעולותיהם של הציונים בארץ-ישראל עד מלחמת העולם הראשונה: הסיבות לעלות לארץ-ישראל, מפת ההתיישבות, צורות התיישבות, מסגרות פוליטיות, חברתיות וביטחוניות, תרבות וחינוך, אישים וארגונים שסייעו לפעילות הציונית.

ד. התנועה הציונית והיישוב היהודי בארץ-ישראל בזמן מלחמת העולם

הראשונה

1. עמדת מנהיגי התנועה הציונית כלפי הצדדים הלוחמים בזמן מלחמת העולם הראשונה.
2. מדיניות השלטון העות'מני (גימל פחה) כלפי היישוב היהודי בארץ-ישראל בזמן מלחמת העולם הראשונה: יעדים ודרכי פעולה.
3. דרכי ההתמודדות של היישוב היהודי בארץ-ישראל: 'הוועד להקלת המשבר', ארגון ניל"י.
4. הגדודים העבריים: מטרות הקמתם והפעולות שנעשו במסגרתם.
5. הצהרת בלפור: תוכנה, הקשיים הנובעים מנוסח ההצהרה, האינטרסים של בריטניה במתן ההצהרה, כיצד קיבלו אותה הציונים, היהודים המשתלבים והערכים.

ה. השוואה בין התנועה הציונית בראשית דרכה ובין תנועות לאומיות של

עמים אחרים באירופה, במאה ה-19 – נקודות דמיון ושוני

הגורמים להתעוררות התנועות הלאומיות, המטרות, דפוסי הנהגה, הדרכים שנקטו לקידום מטרות התנועות הלאומיות, הקשיים שעמדו בדרכן.

בולי קק"ל – מחזון למעשה. ארכיון קק"ל

ממדינת מקדש לעם הספר, בית-שני

פרקי הלימוד

פרק ראשון: יהודה בתקופה הפרסית

א. גלות בבל, הצהרת כורש ושיבת ציון

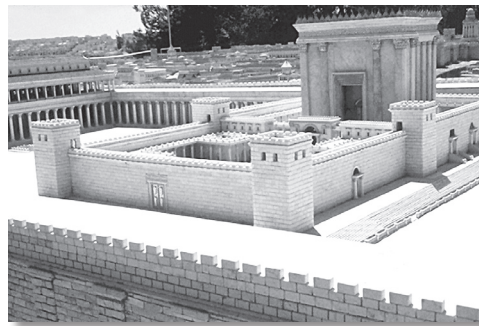
1. היהודים בגלות בבל: מעמדם והשקפותיהם הדתיות.
2. מדיניותו של כורש כלפי העמים באימפריה הפרסית.
3. הצהרת כורש: תוכנה ומהימנותה, הסיבות למתן ההצהרה והשפעתה.
4. גלי העלייה הראשונים: המניעים של העולים ומנהיגיהם.

ב. בניית בית-המקדש

1. בניית בית-המקדש והגורמים שעיכבו את תהליך הבנייה.
2. השומרונים: הסברים למוצאם וראשית הסכסוך בינם לבין שבי ציון.
3. בית-המקדש כמרכז החיים היהודים: מרכז דתי, כלכלי וחברתי.

ג. עזרא ונחמיה

1. עזרא הסופר, מעמדו, סמכויותיו ופעולותיו לגיבוש שבי ציון: קשיים והישגים.
2. נחמיה, מעמדו, סמכויותיו ופעולותיו: קשיים והישגים.
3. המחלוקת בשאלת הזהות היהודית: הגישה הבדלנית מול הגישה האוניברסאלית.
4. המבנה החברתי והמוסדות: הכהונה כמעמד מוביל, האצולה, 'הזקנים', אספת העם, 'כנסת גדולה', המועצה, הסופרים, בית-הכנסת.

דגם של בית המקדש השני

פרק שני: מאפייני ההלניזם – פרק גישור

- א. הכרת גבולות האימפריה של אלכסנדר מוקדון ושל הממלכות שקמו לאחר מותו.
- ב. מאפייני החברה והמשטר: הפוליס ההלניסטית ומוסדותיה, המלך ומעמדו.
- ג. מאפייני התרבות ההלניסטית כתרבות אוניברסלית, שילוב תרבות המזרח והשפעות מתרבות יוון.

פרק שלישי: המפגש בין החברה ביהודה לבין ההלניזם

א. ארץ-ישראל כזירת מאבק בין בית תלמי לבין בית סלווקוס

1. חשיבותה של ארץ-ישראל במהלך 'המלחמות הסוריות' והשפעת המאבק על ההנהגה החברתית-כלכלית ביהודה.
2. כיבוש ירושלים על-ידי אנטיוכוס השלישי וכתב הזכויות ליהודים.

ב. השפעת ההלניזם על החברה ביהודה

1. השפעות המפגש עם ההלניזם על צביונה של החברה היהודית בתחומים: תרבות, אורחות חיים, מפעלי בנייה, שינויים באופי של ההנהגה (צמיחתה של שכבת אצולה שלא ממעמד הכהונה ולא מצאצאי בית דוד).
2. השפעות העולם ההלניסטי על יצירות ספרות שחוברו על-ידי יהודים: 'תרגום השבעים', 'חכמת בן סירא'.

ג. המאבק בין המתיוונים למתנגדיהם ביהודה

1. הכהונה הגדולה מובילה מהלך של העמקת ההתייוונות ביהודה: הקמת הפוליס 'אנטיוכיה' בירושלים.
2. 'היחסידיים' כמובילים את ההתנגדות לתהליך ההתייוונות.

ד. גזרות אנטיוכוס

1. פירוט הגזרות.
2. ההסברים השונים למתן הגזרות.
3. התגובות השונות של היהודים על הטלת הגזרות.

ה. מרד החשמונאים בימי מתיתיהו ויהודה המקבי

1. הסיבות למרד החשמונאים.
2. הישגי יהודה המקבי במלחמותיו וההסברים להצלחותיו.
3. הוויכוח בשאלת המשך הלחימה לאחר ביטול הגזרות והחזרת החירות הדתית.

פרק רביעי: ממדינה חשמונאית עצמאית לכיבוש רומי וחורבן בית-המקדש – פרק גישור

- א. ציוני דרך עיקריים בבניית המדינה החשמונאית וביסוסה.
- ב. הכתות הדתיות ועיקרי המחלוקת ביניהן: צדוקים, פרושים, איסיים.
- ג. דפוסי השלטון הרומאי בארץ-ישראל ('מלך חסות' – הורדוס, הנציבים).
- ד. הסיבות למרד הגדול והעמדות השונות בויכוח על היציאה למלחמה ברומאים.
- ה. תוצאות המרד וחורבן בית-המקדש.
- ו. מצדה – השלב האחרון במרד נגד הרומאים.
- ז. **נושא רשות:** הוויכוח ההיסטוריוגרפי בנושא מלחמת מצדה, בתקופות שונות.

פרק חמישי: בין ייאוש לבנייה: מירושלים ליבנה

א. רבן יוחנן בן זכאי והקמת המרכז ביבנה

1. המשבר שנוצר בחברה היהודית עקב חורבן בית-המקדש והסכנות שנשקפו לחברה היהודית עקב משבר זה.
2. בניית המרכז ביבנה: עיצוב חיים יהודיים ללא מקדש, יצירת גורמים מלכדים חדשים: תקנות חדשות 'זכר לחורבן', בית-הכנסת, לימוד התורה והתפילה.

ב. מרד התפוצות – בימי הקיסר טרייאנוס

הסיבות למרד היהודים בתפוצות והיקפו.

ג. מרד בר-כוכבא

1. ההסברים השונים למרד בר-כוכבא.
2. היקף המרד, האירועים העיקריים בו, תוצאות המרד והשפעותיו.
3. דמותו של בר-כוכבא כפי שעולה מהמקורות.

ד. הנשיאות בגליל

1. מוסד הנשיאות וחשיבותו.
2. מעמדו של רבי יהודה הנשיא ופעולותיו.
3. חשיבות חתימת המשנה כיסוד להלכה היהודית.

נושא ב'

ערים וקהילות – חברה ותרבות בימי הביניים

א. יחידת מבוא: תמורות במאפייני העיר

1. מורשת העולם היווני – רומי: העיר כמדינה והעיר כמרכז שלטון אימפריאלי (הבהרת מושגים) – **רשות**.
2. התפתחות העיר במעבר מהעת העתיקה לימי הביניים (הרס ערים עתיקות, שרידי ערים ומאחזים צבאיים, ערי בישוף כבסיס להמשכיות ולהתפתחות ערים חדשות).

ב. העיר בעולם המוסלמי והקהילה היהודית בה

העיר בעולם המוסלמי

1. הגורמים שסייעו לייסודן של ערים חדשות ולחיזוקן של ערים קיימות באימפריה המוסלמית.
2. דפוסי הקמה של ערים חדשות וההתפתחות של ערים קיימות באימפריה המוסלמית.
3. מבנה העיר המוסלמית ומוסדותיה המרכזיים. תושבי העיר: מעמד המשפטי ודפוסי המגורים שלהם.
4. השפעת השינויים הפוליטיים על מעמדן של הערים בעולם המוסלמי.

הקהילה היהודית בעיר המוסלמית

1. המעמד המשפטי של היהודים בערים המוסלמיות.
2. העיסוקים הכלכליים של היהודים בערים המוסלמיות.
3. מאפייני הקהילה היהודית, ההנהגה העצמית ומוסדותיה בעולם המוסלמי.

הערה:

יש ללמד את הנושא 'העיר בעולם המוסלמי והקהילה היהודית בה גם לפי הספר "מעיל תשבץ – מפגש התרבויות בין יהדות לאסלאם בימי הביניים", בעריכת ד"ר מרים פרנקל, הוצאת מעלות, ירושלים, תשס"ח, עמ': 23-31, עמ' 50-63.

ג. העיר באירופה הנוצרית והקהילה היהודית בה

העיר באירופה הנוצרית

1. הגורמים שסייעו לייסודן של ערים חדשות ולחיזוקן של ערים קיימות באירופה הנוצרית בימה"ב.
2. דפוסי הקמה של ערים חדשות וההתפתחות של ערים קיימות באירופה הנוצרית.
3. היחסים בין תושבי העיר לבין השלטון: המאבק של תושבי העיר להשגת חירויות, הדפוסים השונים של מתן חירויות על ידי השליטים במקומות השונים.
4. המבנה החברתי בעיר: נייודות חברתית, משמעות המושג 'אזרח חופשי', מעמד הנשים בעיר.
5. המבנה הפיסי של העיר באירופה הנוצרית: מרחבים ציבוריים מול מרחבים פרטיים.
6. העיר כמרכז תרבותי-חינוכי (אוניברסיטאות) וכמרכז כלכלי (גילדות, שווקים, ירידים, בנקים).

הקהילה היהודית בעיר הנוצרית

1. המעמד המשפטי של היהודים בערים הנוצריות.
2. הדמיון והשוני בין הקהילה היהודית לקורפורציות אחרות שהתקיימו בערים.
3. מאפייני ההנהגה של הקהילה היהודית באירופה הנוצרית: מבנה ההנהגה, סמכויותיה ואמצעי האכיפה שהיו בידה.

ד. ערים מדגומות: בגדד, פראג, טולדו ואמסטרדם¹

1. העיר בגדד

- מאפיינים של העיר בעולם המוסלמי בימי הביניים שבאו לידי ביטוי בעיר בגדד:
- א. השיקולים הפוליטיים, החברתיים והכלכליים בייסודה של בגדד כבירת החליפות העבאסית.
 - ב. גורמים, אירועים ואישים שתרמו לבניית בגדד ולהרחבתה ודרכי פעילותם.
 - ג. השפעת המאבקים הפוליטיים בחליפות העבאסית על העיר בגדד במאה ה-8 עד המאה ה-10.
 - ד. חיי היום יום בבגדד (החלוקה לרבעים, סוגי בתים, מעמדות, בעיית המים ודרכי ההתמודדות איתה).
 - ה. בגדד כמרכז כלכלי ודתי. ביטויים למרכזיותה של בגדד בתחומים שונים.
 - ו. ניהול העיר - מערכות השיפוט, הפיקוח והאכיפה בבגדד.
 - ז. בגדד כמרכז תרבותי של העולם המוסלמי במאות ה-9 וה-10 והביטויים לכך, תחומי הידע שפרחו בבגדד.

1 ניתן יהיה לבחור בערים טולדו ואמסטרדם רק לאחר אישורו של ספר לימוד על ערים אלה.

2. הקהילה היהודית בבגדד

מאפיינים מחיי היהודים בעולם המוסלמי בימי הביניים כפי שבאו לידי ביטוי בחיי היהודים בבגדד:

- א. הפעילות הכלכלית של היהודים בחליפות.
 - ב. מוסדות ההנהגה העצמית של היהודים כביטוי לאוטונומיה יהודית: ראש הגולה, הגאונים תחומי פעילותם והשפעותיהם על היהודים בעולם המוסלמי.
 - ג. רס"ג – אישיותו הגותו ותרומתו להגות היהודית, דרכי ההתמודדות עם הבעיות שהעסיקו את היהודים בגולה בימי הביניים, הפולמוסים בהם היה מעורב.
 - ד. יחסי יהודים – מוסלמים בבגדד: מתיחות והשפעות תרבותיות.
- הערה:** יש ללמד נושא זה גם לפי הספר 'מעיל תשכץ' בעריכת ד"ר מרים פרנקל, הוצאת מעלות, ירושלים תשס"ח, עמ' 38-45.

3. העיר פראג

מאפיינים מחיי היהודים באירופה הנוצרית בימי הביניים כפי שבאו לידי ביטוי בפראג:

- א. גורמים שתרמו וגורמים שעיצבו את התפתחותה של פראג עד המאה ה-16
- ב. הביטויים למרכזיותה של פראג בתחומים המדיני, הכלכלי, הדתי והחינוכי-תרבותי.
- ג. **רשות** – מאפייני האזורים השונים של פראג.

4. הקהילה היהודית בפראג

מאפיינים מחיי היהודים באירופה הנוצרית שבאו לידי ביטוי בחיי היהודים בעיר פראג:

- א. היחס של השלטון המרכזי ושל תושבי פראג הנוצרים אל היהודים: המעמד המשפטי של יהודי פראג, הרקע לגירושם של יהודי העיר והסיבות להחזרתם.
- ב. מבנה הרובע היהודי בפראג, הבהרת המושג גטו.
- ג. הארגון המנהלי והמוסדות המרכזיים של הקהילה היהודית בפראג.
- ד. הפעילות הכלכלית של יהודי פראג, "יהודי החצר".
- ה. מבנה החברה היהודית בפראג: הקיטוב החברתי בקרב יהודי פראג, עזרה הדדית (פועלו של מרדכי מייזל).
- ו. פראג כמרכז תרבותי יהודי.
- ז. המהר"ל מפראג- אישיותו, הגותו ותרומתו להגות היהודית בימי הביניים, דרכי התמודדותו של המהר"ל עם הבעיות שהעסיקו את היהודים בגולה בימי הביניים (המשמעות שהעניק המהר"ל לגורלם הפוליטי של היהודים ולדרך חייהם בגולה), ביקורתו על שיטות הלימוד והפסיקה המחייבת.

מבנה הבחינה חלק א'

סמל שאלון: 022115

1. בבחינה שני חלקים. התלמיד יענה על **ארבע** שאלות. שתי שאלות בחלק הראשון ושתי שאלות בחלק השני.

2. חלקי הבחינה:

פרק ראשון: הלאומיות בישראל ובעמים – ראשית הדרך עד 1920.

פרק שני: 'ממדינת המקדש לעם הספר' – תקופת בית שני.

או

ערים וקהילות – חברה ותרבות בימי הביניים.

3. חלק ראשון – בנושא הלאומיות (שני פרקים):

פרק ראשון: שתי שאלות עם קטעי מקור. על התלמיד לענות על שאלה **אחת** (30 נק').

פרק שני: שתי שאלות (ללא קטעי מקור). על התלמיד לענות על שאלה **אחת** (30 נק').

4. חלק שני – בחלק זה שני פרקים. על התלמיד לענות על שתי שאלות מתוך שלוש בנושא שבחר. לכל שאלה (20 נקודות).

'ממדינת המקדש לעם הספר' – תקופת בית שני.

או

ערים וקהילות – חברה ותרבות בימי הביניים.

בפרק ערים וקהילות – תהיינה שתי קבוצות של שלוש שאלות:

האחת – העיר והקהילה בעולם המוסלמי והנוצרי **ועיר מדגימה בגדד**.

השנייה – העיר והקהילה בעולם המוסלמי והנוצרי **ועיר מדגימה פראג**.

על התלמיד לענות על שתי שאלות מאחת הקבוצות.

שאלון מותאם

התלמיד יענה על **חמש** שאלות בנושא לאומיות.

פרק ראשון: שתי שאלות עם קטעי מקור. על התלמיד לענות על שאלה **אחת** (30 נק').

פרק שני: שתי שאלות (ללא קטעי מקור) על התלמיד לענות על שאלה **אחת** (30 נק').

שלוש שאלות נוספות מתוך חמש, (40 נקודות). שאלות אלה יופיעו בדף נפרד שיחולק רק לנבחרים הזכאים לשאלון מותאם.

חלק

◆ נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשואה

◆ בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון

◆ מבנה הבחינה חלק ב'

נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשואה

פרקי הלימוד

1. פרק מבוא – מיעוטים באירופה בין שתי מלחמות עולם; המיעוט היהודי

במדינות אירופה, באגן הים התיכון ובארצות האסלאם

א. התפרקות האימפריות הרב-לאומיות והקמת מדינות לאומיות חדשות באירופה: שאלת המיעוטים בהסכמי השלום ורעיון ההגדרה העצמית, חוזי המיעוטים, אוטונומיה תרבותית.

ב. המיעוט היהודי באירופה בין שתי מלחמות עולם: השינויים שחלו במעמד החוקי-משפטי ובעיסוקים הכלכליים של היהודים. ביטויים של אוטונומיה תרבותית ודפוסי פעילות לאומית. האנטישמיות וביטוייה במדינות אירופה לנוכח התחזקות הגישות הלאומניות (תהליכים ומתן דוגמאות ממדינות שונות).

ג. המיעוט היהודי בארצות אגן הים התיכון ובארצות האסלאם, השפעת השלטון הקולוניאלי על חייהם של היהודים בתחומים האלה: מעמד חוקי ומשפטי, כלכלה, חינוך ותרבות, דמוגרפיה. הפעילות הציונית, הגורמים והביטויים לשינוי ביחס החברה המוסלמית והאליטות הקולוניאליות כלפי היהודים (תהליכים ומתן דוגמאות מארצות שונות).

2. פרק מבוא – המשטר הטוטליטרי

הכרת המאפיינים של המשטר הטוטליטרי בעזרת דוגמאות מברית-המועצות הקומוניסטית או מאיטליה הפשיסטית.

הערה: מטרת הלימוד של פרק זה היא לסייע לתלמידים להבין כיצד מאפייני המשטר הטוטליטרי מאפשרים לשליט לממש את האידאולוגיה שלו ולכפות אותה על כל האזרחים והתושבים במדינה.

3. נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשוואה

חלק ראשון: 1933–1939

- א. האידאולוגיה הנאצית, כולל האנטישמיות המודרנית בגלגולה הנאצי ומרכזיות השאלה היהודית באידאולוגיה זו.
- ב. הגורמים והנסיבות לעליית הנאצים לשלטון – ממפלגה שולית למפלגה הגדולה ביותר.
- ג. המעבר של גרמניה מדמוקרטיה לנאציזם (דרך בניית המשטר הנאצי כולל המדיניות כלפי היהודים).
- ד. השימוש בטרור, הקמת מחנות הריכוז, הרחקת יסודות המתנגדים למשטר והיחס לבני-אדם שהוגדרו כחריגים, היחס לחולים ולמוגבלים – 'המתת חסד' (אותונזיה).
- ה. דרכי ההתמודדות של הנהגת יהודי גרמניה עם המדיניות שנכפתה על היהודים.
- ו. תגובות המדינות בעולם כלפי גורל היהודים ברייך השלישי, ועידת אוויאן, פרשת האנייה 'סנט לואיס'.
- ז. מדיניות החוץ של הנאצים – המטרות והצעדים שנקטו הנאצים כדי לממשן. מדיניות הפיוס של אנגליה וצרפת, ההקצנה במדיניות החוץ הנאצית והתהליך שהביא לתחילת מלחמת העולם השנייה: סיפוח אוסטריה, הסכם מינכן, כיבוש כל צ'כוסלובקיה, הסכם ריבנטרופ-מולוטוב.

חלק שני:

ראשית מלחמת העולם השנייה עד מבצע ברברוסה (יוני 1941) והמדיניות

כלפי היהודים באזורי הכיבוש

- א. המהלכים הצבאיים העיקריים בחזיתות השונות עד קיץ 1941 והסברים להצלחת הצבא הגרמני בשלב זה. הקרב על בריטניה, כיבושי הגרמנים בדרום מרכז אירופה, החתמת שליטים על הסכמים כפויים במדינות רומניה, בולגריה, יוגוסלביה והונגריה.
- ב. 'הסדר החדש' באירופה: הבהרת המושג והצעדים השונים שנקטו הנאצים כדי לקדם את הגשמתו.
- ג. יהודי פולין:
 1. המדיניות כלפי היהודים עד ריכוזם בגטאות. מטרות מוצהרות בהקמת הגטאות והסברים להקמתם, דרך ניהול הגטו ודרכי הפיקוח על הגטו, התפקידים שהוטלו על היודנטים ודרכי מימושם.
 2. תנאי החיים בגטו והשפעתם על הפרט, על המשפחה ועל החברה היהודית; דרכי ההתמודדות של היהודים בגטאות: הישרדות, 'קידוש החיים', ארגונים שפעלו בגטו, תנועות הנוער: מאפייני פעילותן.

ד. מדיניות הנאצים כלפי היהודים במדינות הכבושות במערב, במרכז ובדרום אירופה – מדיניות כללית, הסבר הגורמים שהשפיעו על עוצמת ביצוע המדיניות כלפי היהודים בארצות אלה – הדגמה מארץ אחת.

חלק שלישי:

המלחמה העולמית והפתרון הסופי מקיץ 1941 עד כניעת גרמניה ויפן בשנת

1945

- א. הרחבת המלחמה לחזיתות נוספות; 'מבצע ברברוסה' – המלחמה בחזית המזרחית, ההתקפה על פרל הרבור והצטרפות ארצות-הברית למלחמה.
- ב. הקשר בין תחילת ההרג ההמוני של היהודים למלחמה בברית-המועצות.
- ג. השלבים בביצוע 'הפתרון הסופי'.
- ד. ועידת ואנזה – נציגי הרשויות שהוזמנו, הנושאים שהועלו בשיבה, מטרות כינוס הוועידה ומקומה בתהליך ביצוע 'הפתרון הסופי'.
- ה. דילמות ודרכי התמודדות של היודנראטים בגטאות במזרח אירופה בזמן ביצוע 'הפתרון הסופי'.
- ו. דרכי הלחימה של היהודים בזמן ביצוע 'הפתרון הסופי':
 1. המרד בגטאות – מי היו המורדים, מטרות המרד, קשיי ההתארגנות, לבטים ודילמות של המורדים, ייחודו של המרד בגטו ורשה לעומת מרידות בגטאות אחרים.
 2. המרידות במחנות ההשמדה – מטרות וקשיים.
 3. הלחימה של הפרטיזנים היהודים – הלכטים אם ומתי לצאת מהגטו, הקשיים בהצטרפות לפרטיזנים ומאפייני הלחימה.
 4. לוחמים יהודים בצבאות בעלות הברית ובארגוני מחתרת (לא-יהודים).
- ז. ביצוע 'הפתרון הסופי' בארצות הכיבוש הנאצי במערב ובמרכז אירופה.
- ח. תוניסיה בימי הכיבוש הנאצי (נובמבר 1942 – מאי 1943): נסיבות הכיבוש ומטרתו, מדיניות הנאצים כלפי היהודים, עמדת האוכלוסייה המקומית והאליטות הקולוניאליות כלפי היהודים. האם קורות היהודים בתוניסיה בששת חודשי הכיבוש הם חלק מה'שואה'?
- ט. השמדת הצוענים באירופה.
- י. יחס האוכלוסייה בארצות הכיבוש באירופה ליהודים בזמן ביצוע 'הפתרון הסופי':
 1. 'הרוב הדומם', משתפי פעולה, המעטים שהסתכנו בניסיונם להציל יהודים.
 2. חסידי אומות עולם – הגדרת התואר, מניעים, דפוסי עזרה והצלה.
 3. יהודים שהצילו יהודים.
 4. ניסיונות הצלה – דנמרק, בולגריה, הונגריה – משא ומתן על 'סחורה' תמורת דם'.

יא. עמדת ממשלות בעולם החופשי והיישוב היהודי בארץ-ישראל בשאלת העזרה ליהודים בזמן ביצוע 'הפתרון הסופי':

1. עמדת ארצות-הברית ובריטניה בשאלת הצלת יהודים בתקופת ביצוע 'הפתרון הסופי'.
2. עמדת הצלב האדום בשאלת העזרה ליהודים.
3. עמדת הכנסייה הקתולית בשאלת העזרה ליהודים.
4. פעולות עזרה וניסיונות הצלה מצד היישוב היהודי בארץ-ישראל למען יהודי אירופה.

יב. המכנה במלחמת העולם השנייה והאצת ביצוע 'הפתרון הסופי':

1. קרבות המכנה במלחמה: מידווי, אל-עלמיין וסטלינגרד.
2. העמדות השונות בשאלת פתיחת החזית השנייה.
3. 'מבצע לפיד', הפלישה לנורמנדי והתקדמות בנות הברית עד ברלין.
4. החשת ביצוע 'הפתרון הסופי' – יהדות הונגריה, צעדות המוות.

יג. סיום המלחמה והעם היהודי לאחר השואה:

1. כניעת גרמניה ויפן (המניעים להטלת פצצות האטום ומשמעות צעד זה)
2. פליטים ועקורים – השיבה – לאן?
3. שארית הפליטה, 'פוגרום קיילצה', 'תנועת הבריחה', 'מחנות העקורים', ניסיונות שיקום והמדיניות הציונית בנוגע לשארית הפליטה.
4. הקמת האו"ם, משפטי נירנברג.

בונים את מדינת ישראל במדורח התיכון

פרק מבוא – בניין הבית הלאומי בשנים 1920–1945²

פרק המבוא יילמד בצורה תמציתית ובו תוצג התשתית שנבנתה בבניין הבית הלאומי היהודי בשנים 1920–1945. תשתית זו אפשרה ליישוב היהודי ולתנועה הציונית לצאת למאבק מדיני וצבאי להקמת המדינה לאחר מלחמת העולם השנייה והיוותה בסיס להקמת המדינה ב-1948.

פרק המבוא יכלול את ההיבטים הבאים:

- א. המנדט הבריטי בארץ-ישראל ותרומתו לפיתוחה של הארץ.
- ב. מוסדות היישוב היהודי והתנועה הציונית.
- ג. מסגרות כלכליות, חברתיות ותרבותיות.
- ד. התפתחות המתח בין יהודים לערבים והיערכות היישוב בתחום הביטחון.
- ה. היערכות היישוב היהודי והתנועה הציונית כימי מלחמת העולם השנייה.

1. המאבק להקמת המדינה ומלחמת העצמאות בשנים 1945–1949

- א. עמדת בריטניה וארצות-הברית בנוגע לשאלת העקורים ושאלת ארץ-ישראל.
- ב. חלקם של יהודי ארצות-הברית באחריות לעם היהודי ובלחץ להקמת המדינה.
- ג. מאבק היישוב היהודי בשלטונות המנדט הבריטי בתחומים האלה: ההעפלה, התיישבות ומאבק צבאי (תנועת המרי, מאבק צמוד ומאבק רצוף).
- ד. העברת שאלת ארץ-ישראל לאו"ם – הדיון באו"ם, עמדת המעצמות, השפעת 'המלחמה הקרה' על עמדת המעצמות, החלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947, התגובות להחלטת האו"ם בקרב היישוב היהודי והפלסטיני ועמדת מדינות ערב.
- ה. מלחמת העצמאות – חלק א': הכוחות הלוחמים, מוקדי הלחימה והמפנה – תכנית ד'.
- ו. ההכרזה על הקמת מדינת ישראל (הוויכוח מתי להכריז על הקמת המדינה), הקמת צה"ל, פירוק המחתרות ופירוק מטה הפלמ"ח.
- ז. מלחמת העצמאות – חלק ב': פלישת מדינות ערב, קרבות עשרת הימים, ההפוגות והמבצעים האחרונים בצפון ובדרום.
- ח. הסכמי שביתת הנשק והיווצרות בעיית הפליטים הפלסטינים.

2. מדינת ישראל במזרח התיכון

- א. השפעות תהליך הדד קולוניזציה ו'המלחמה הקרה' על הקמתן של מדינות עצמאיות-ריבוניות באגן הים התיכון.
- ב. גורמי אחדות ופירוד בעולם הערבי במזרח התיכון.
- ג. מדיניות הפנים ומדיניות החוץ של מצרים בימי נאצר.
- ד. מדיניות הפנים והחוץ של אחת מהמדינות האלה: ירדן, לבנון, סוריה, עיראק בשנות ה-50 וה-60.
- ה. ההשפעות של תוצאות מלחמת העצמאות והקמת מדינת ישראל ושל תהליך הקמתן של מדינות עצמאיות ריבוניות בארצות אגן הים התיכון על גורל היהודים בארצות אלה (הסבר התהליך הכללי ודוגמאות ממדינות שונות).
- ו. הבעיות הלא-פתורות בעקבות מלחמת העצמאות, שאלת הביטחון השוטף והביטחון הבסיסי. מלחמת סיני: גורמים, מעורבות המעצמות, תוצאות והשפעות.
- ז. מלחמת ששת הימים: סיבות, תוצאות והשפעות של המלחמה על מדינת ישראל בתחומים שונים, על הפלסטינים ועל מדינות ערב.
- ח. מלחמת יום הכיפורים: סיבות, נסיבות, תוצאות והשפעות של המלחמה על מדינת ישראל ועל מדינות ערב.
- ט. הסכמי השלום בין מדינת ישראל לבין מצרים וירדן (גורמים מסייעים, עיקרי ההסכמים ומשמעותם).

חתימת הסכם השלום עם מצרים, 1979

3. עלייה, קליטה ועיצוב החברה והתרבות במדינת ישראל

- א. העלייה בשנות החמישים והשישים: ארצות המוצא של העולים, הסיבות לעלייה, ממדי העלייה ומאפייניה: עליית הצלה, עלייה מבוקרת, עלייה חשאית. תהליך הקליטה: הקשיים, השיקולים המשפיעים על תהליך הקליטה. אירועי ואדי סאליב: משמעותם והשפעתם.
- ב. גלי העלייה למדינת ישראל בשלושים השנים האחרונות של המאה העשרים: ארצות המוצא, הסיבות לעלייה, דרכי ארגון העלייה, תהליכי הקליטה וקשיי העולים. המעבר מ'כור ההיתוך' לחברה רב-תרבותית במדינת ישראל כפי שבא לידי ביטוי בתחומים שונים בחברה ובתרבות.
- ג. התמורות בעיצוב זיכרון השואה: השפעת משפט אייכמן ומלחמות ישראל, תמורות ביחס לניצולים, בהתייחסות למושג גבורה ולזיכרון הפרטי.
- ד. קשרים ויחסי גומלין בין מדינת ישראל ליהדות התפוצות, מקומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ריבונית בחיי היהודים בתפוצות.

מבנה הבחינה חלק ב'

סמל שאלון 022116

1. בבחינה שני נושאים:
 - א. נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשוואה.
 - ב. בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון.
2. בכל נושא שני פרקים.
3. בכל פרק **שלוש** שאלות. שאלה **אחת** לפחות מבין השלוש תכלול קטע מקור מילולי או חזותי.
4. על התלמיד לענות על שאלה אחת מכל פרק; סה"כ – ארבע שאלות. לכל שאלה – (25 נקודות).
5. שתיים מבין השאלות שהתלמיד יבחר לענות עליהן **חייבות** להיות שאלות הכוללות קטע מקור.

נושא א' – נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשוואה

פרק ראשון – שאלות 1, 2, 3, בבחינת הבגרות תחוברנה מהפרקים האלה:

1. פרק מבוא: מיעוטים באירופה בין שתי מלחמות העולם, המיעוט היהודי במדינות אירופה, באגן הים התיכון ובארצות האסלאם.
2. פרק מבוא: המשטר הטוטליטרי.
3. נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשוואה: חלק ראשון: 1933-1939, סעיפים א'-ד'.
- חלק שני: ראשית מלחמת העולם השנייה עד מבצע ברברוסה (יוני 1941), סעיפים א'-ד'.

פרק שני – שאלות 4, 5, 6 בבחינת הבגרות תחוברנה מהפרקים האלה:

חלק שלישי: המלחמה העולמית והפתרון הסופי – סעיפים א'-י"ג.

נושא ב' – בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון

פרק ראשון – שאלות 7, 8, 9 בבחינת הבגרות תחוברנה מהפרקים האלה:

- א. המאבק להקמת המדינה ומלחמת העצמאות, 1945-1949, סעיפים א'-ח'.
- ב. מדינת ישראל במזרח התיכון, סעיפים א'-ה'.

פרק שני – שאלות 10, 11, 12 בבחינת הבגרות תחבורה מהפרקים האלה:

- א. מדינת ישראל במזרח התיכון, סעיפים ו'-ט'.
- ב. עלייה קליטה ועיצוב החברה והתרבות במדינת ישראל, סעיפים א'-ד'.

שאלון מותאם

התלמיד יענה על **שלוש** שאלות מפרקים שונים. אין חובה לענות על שאלה עם מקור.

הכרזת המדינה

תוכנית לימודים לעולים חדשים

לעולה חדש, לתושב חוזר ולתושב ארעי

◆ הלאומיות בישראל ובעמים ראשית הדרך עד
1920

◆ בין שתי מלחמות העולם

◆ נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה
והשוואה

◆ בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון

◆ מבנה הבחינה

תוכנית לימודים לעולה חדש, לתושב חוזר ולתושב ארעי 2 יחידות לימוד

שאלון מסי 022218

1. לפי החוזר המיוחד שהפיצה מנהלת אגף הבחינות למנהלי בתי-הספר (מיום 3 בנובמבר 2003, עמ' 3), תלמידים עולים רשאים להיבחן במקצועות החובה בשאלונים מיוחדים לעולים בכיתה י"א או בכיתה י"ב בלבד.
2. המבחנים בהיסטוריה לעולים חדשים מתקיימים אך ורק במועד הקיץ.

מתוך הקונגרס הציוני הראשון 1897

תקופה ראשונה:

הלאומיות בישראל ובעמים – ראשית הדרך עד 1920

פרקי הלימוד

פרק א': תופעת הלאומיות ומאפייניה באירופה במאה ה-19

1. המאפיינים של תופעת הלאומיות המודרנית כתופעה חברתית, תרבותית ופוליטית.
2. המאפיינים של התנועות הלאומיות שהתגבשו באירופה במאה ה-19.
3. הגורמים לצמיחת התנועות הלאומיות באירופה במאה ה-19 ולגיבושן.

פרק ב': התנועה הלאומית הציונית ומאפייניה העיקריים

1. הגורמים לצמיחת התנועה הציונית ולהתארגנותה.
2. תרומתו של הרצל לבניית התנועה הציונית ולארגונה: 'מדינת היהודים', 'תכנית באזל', הקמת מסגרות למימושה, ניסיונות לקדם קבלת צ'ארטר, ויכוח אוגנדה.
3. א. הוויכוח בין הציונים בסוגיה: מהי הבעיה העיקרית של היהודים בגולה ומהן הדרכים להתמודדות עמה.
ב. העמדות השונות בקרב הציונים בשאלת התרבות והחברה העתידה לקום בארץ-ישראל.

פרק ג':

דפוסי פעולתה של התנועה הציונית בגולה ובארץ-ישראל עד סוף

מלחמת העולם הראשונה

1. דפוסי הפעולה של התנועה הציונית בגולה, (אגודות ציוניות, תרבות ציונית, מסגרות לעלייה ולהכשרה) ותרומתן לכיסוס התנועה הציונית.
2. פעולותיהם של הציונים בארץ-ישראל עד מלחמת העולם הראשונה (הסיבות לעליות, מפת ההתיישבות, צורות ההתיישבות, מסגרות פוליטיות, ביטחוניות, חינוכיות ותרבותיות, אישים וארגונים שסייעו לפעילות הציונים).
3. התנועה הציונית והיישוב היהודי בארץ-ישראל בימי מלחמת העולם הראשונה:
 - א. עמדת מנהיגי התנועה הציונית כלפי הצדדים הלוחמים, ההתלבטות בשאלת התמיכה באחד הצדדים הלוחמים.
 - ב. המדיניות של השלטון העות'מני כלפי היישוב היהודי בארץ-ישראל בזמן מלחמת העולם הראשונה: יעדים ודרכי פעולה למימושם.
 - ג. קשיי היישוב היהודי ודרכי התמודדותו עם הקשיים: הוועד להקלת המשבר, ניל"י.
 - ד. 'הצהרת בלפור': תוכנה והקשיים הנובעים מנוסח ההצהרה, האינטרסים של בריטניה במתן ההצהרה וכיצד קיבלו אותה הציונים, היהודים המשתלבים, הערבים.

תקופה שנייה:

אירופה והמדה"ת בין שתי מלחמות העולם והיישוב היהודי בארץ-ישראל בימי מלחמת העולם השנייה

פרק א': אירופה וארצות אגן הים התיכון בין שתי מלחמות עולם

1. 14' הנקודות של וילסון' וחוזה ורסאי.
2. השינויים העיקריים שחלו במפה המדינית של אירופה ושל המזרח התיכון (כולל שיטת המנדטים).

פרק ב': בניין הבית הלאומי היהודי בארץ-ישראל בין שתי מלחמות העולם

1. כתב המנדט ותרומת השלטון הבריטי לפיתוחה של הארץ.
2. דרך בניין הבית הלאומי בשנות העשרים והשלושים: הסיבות לעלייה, מאפייני העולים וההישגים בתחומים האלה: התיישבות חקלאית ועירונית, מסגרות חברתיות, כלכליות ופוליטיות וכינון המוסדות הלאומיים.

פרק ג':

יהודים, ערבים ובריטים בשנות השלושים והיישוב היהודי בארץ-ישראל בימי מלחמת העולם השנייה

1. התגברות המתח בין שני הלאומים בארץ-ישראל והשפעותיו. היערכות היישוב היהודי בתחום הביטחון.
2. השינויים במדיניות בריטניה בארץ-ישראל מתמיכה בתכנית החלוקה ועד ליישום מדיניות הספר הלבן השלישי.
3. היערכות היישוב והתנועה הציונית לחיזוק הבית הלאומי לקראת מדינה בימי מלחמת העולם השנייה.

תקופה שלישית:

נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשואה

פרק א': מבוא - המשטר הטוטליטרי

המאפיינים של המשטר הטוטליטרי ודוגמאות מברית-המועצות הקומוניסטית או מאיטליה הפאשיסטית.

הערה: מטרת הלימוד של פרק זה היא לסייע לתלמידים להבין כיצד מאפייני המשטר הטוטליטרי מאפשרים לשליט לממש את האידאולוגיה שלו ולכפות אותה על כל האזרחים והתושבים במדינה.

פרק ב': גרמניה – מדמוקרטיה לנאציזם (1933–1939)

1. האידאולוגיה הנאצית, כולל האנטישמיות המודרנית בגלגולה הנאצי, ומרכזיות השאלה היהודית בה.
2. הגורמים והנסיבות לעליית הנאצים לשלטון.
3. המעבר של גרמניה מדמוקרטיה לנאציזם – דרך בניית המשטר הנאצי בשנים 1933–1939 (סעיף זה כולל גם את המדיניות כלפי היהודים).
4. דרכי ההתמודדות של הנהגת יהודי גרמניה עם המדיניות שנכפתה על היהודים.
5. תגובות בעולם כלפי המדיניות הנאצית ברייך השלישי בשנים 1933–1939 (ועידת אוויאן, אניית סנט לואיס...).
6. תוקפנות וכיפוס בשנות השלושים: מטרות מדיניות החוץ של גרמניה הנאצית והצעדים שנקטה גרמניה משנת 1933 ועד פרוץ מלחמת העולם השנייה למימוש המטרות. מדיניות הכיפוס של אנגליה וצרפת – ביטוייה והסבר מדוע נקטו בריטניה וצרפת במדיניות זו. ההקצנה במדיניות החוץ והתהליך שהביא לתחילת מלחמת העולם השנייה: סיפוח אוסטריה, הסכם מינכן, הסכם ריבנטרופ-מולוטוב.

פרק ג':

השנתיים הראשונות במלחמת העולם השנייה והמדיניות כלפי היהודים

1. המהלכים הצבאיים העיקריים בחזיתות השונות באירופה עד קיץ 1941 והסברים להצלחת הצבא הגרמני בשנתיים הראשונות למלחמה.
2. רעיון 'הסדר החדש' והצעדים שנקטו הנאצים בתקופת המלחמה כדי לקדם את מימושו.

3. מדיניות הנאצית כלפי היהודים בפולין:
- א. איגרת הבזק של היידריך.
 - ב. המדיניות כלפי היהודים עד העברתם לגטאות.
 - ג. הגטאות – מטרות (מטרות מוצהרות והסברים להקמתם), אופן ניהולם, והפיקוח עליהם.
 - ד. תנאי החיים בגטו: דרכי ההתמודדות של היהודים עם המציאות הקשה בו, 'קידוש החיים' וביטוייו בחיי היום-יום, היוזנראט: תפקידיהם, פעילותם וקשייהם. תנועות הנוער: מאפייני פעילותן.

פרק ד': התרחבות המלחמה העולמית ו'הפתרון הסופי'

1. המלחמה העולמית ו'הפתרון הסופי' – יוני 1941 – 1945

- א. הרחבת המלחמה לחזיתות נוספות: הפלישה לברית-המועצות והצטרפות ארצות-הברית למלחמה.
- ב. הקשר בין תחילת ההרג ההמוני של היהודים למלחמה בברית-המועצות.
- ג. השלבים בביצוע 'הפתרון הסופי'.
- ד. ועידת ואנזה – מטרת כינוסה, משתתפי הוועידה, נושאים שהועלו בה וחשיבות הוועידה.
- ה. יחס האוכלוסייה ליהודים בארצות הכיבוש והגורמים לכך ('העומדים מהצד', משתפי הפעולה, 'חסידי אומות העולם').
- ו. דפוסי ניסיונות הצלה – דנמרק, בולגריה, הונגריה – 'סחורה תמורת דם'.
- ז. פעולות עזרה וניסיונות הצלה של היישוב היהודי בארץ-ישראל למען יהודי אירופה.
- ח. עמדת ארצות-הברית ובריטניה וארגונים בינלאומיים ('הצלב האדום', הכנסייה) בשאלת מתן עזרה ליהודים.
- ט. דרכי הלחימה של היהודים בזמן 'הפתרון הסופי' (בכל אחת מדרכי הלחימה יש להתייחס לזהות המצטרפים, למטרות, ללבטים, לקשיים ולמאפייני הלחימה):
 1. המרד בגטאות וייחודו של המרד בגטו ורשה.
 2. המרידות במחנות ההשמדה.
 3. הלחימה של הפרטיזנים היהודיים.
 4. לוחמים יהודיים בצבאות בעלות הברית ובארגוני מחתרת.

2. המפנה במלחמה, סיומה ושאלת הפליטים והעקורים

- א. קרבות המפנה ומהלכי בעלות הברית שהביאו לתבוסת גרמניה ולהכנעת יפן.
- ב. סיום מלחמת העולם השנייה והמניעים להטלת פצצות האטום.
- ג. פליטים ועקורים – השיבה לאן?
- ד. הקמת האו"ם.

תקופה רביעית:

בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון

פרק א': המאבק של היישוב היהודי להקמת המדינה בשנים 1945 – 1949

1. עמדת בריטניה וארצות-הברית בשאלת הפליטים העקורים ובשאלת ארץ-ישראל (עמדת בוין, דוח הריסון, הוועדה האנגלו-אמריקנית).
2. מאבק היישוב בבריטים: מאבק בתחום העפלה, פעולות ההתיישבות ומאבק צבאי.
3. העברת שאלת ארץ-ישראל לאו"ם, הדיון באו"ם – עמדת המעצמות (השפעת 'המלחמה הקרה' על עמדת המעצמות בדיון באו"ם), החלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947 והתגובות לה בקרב היישוב היהודי והפלסטיני ועמדת מדינות ערב.
4. מלחמת העצמאות – חלק א': הכוחות הלוחמים, מוקדי הלחימה והמכנה – תכנית ד'.
5. ההכרזה על הקמת המדינה, הוויכוח על מועד ההכרזה, הקמת צה"ל ופירוק המחתרות ומטה הפלמ"ח.
6. מלחמת העצמאות – חלק ב': פלישת מדינות ערב, קרבות עשרת הימים והמבצעים האחרונים בצפון ובדרום, הסכמי שביתת הנשק והיווצרות בעיית הפליטים הפלסטיניים.

פרק ב': מדינת ישראל במזרח התיכון

1. השפעות תהליך הדו-קולוניזציה והמלחמה הקרה על הקמתן של מדינות עצמאיות ריבוניות באגן הים התיכון.
2. גורמי אחדות ופירוד בעולם הערבי במזרח התיכון.
3. מדיניות הפנים ומדיניות החוץ של מצרים בימי נאצר.
4. השפעות של תוצאות מלחמת העצמאות והקמת מדינת ישראל ושל תהליך ההקמה של מדינות עצמאיות ריבוניות בארצות אגן הים התיכון על גורל היהודים בארצות אלה (הסבר התהליך הכללי ודוגמאות ממדינות שונות).
5. הבעיות הלא-פתורות בעקבות מלחמת העצמאות, שאלת הביטחון השוטף והביטחון הבסיסי. מלחמת סיני: גורמים, מעורבות המעצמות, תוצאות והשפעות.
6. מלחמת ששת הימים: סיבות, נסיבות, תוצאות והשפעות של המלחמה על ישראל, על הפלסטינים ועל מדינות ערב.
7. מלחמת יום הכיפורים: סיבות, נסיבות, תוצאות והשפעות של המלחמה על מדינת ישראל ועל מדינות ערב.
8. הסכמי השלום בין מדינת ישראל לבין מצרים וירדן (גורמים מסייעים, עיקרי ההסכמים ומשמעותם).

פרק ג': עלייה, קליטה ועיצוב החברה והתרבות במדינת ישראל

1. העלייה והקליטה בשנות החמישים והשישים:
 - א. ארצות המוצא של העולים, גורמי העלייה, ממדי העלייה ומאפייניה: עליית הצלה, עלייה מבוקרת, עלייה חשאית.
 - ב. תהליך קליטת העולים – הקשיים והגורמים שהשפיעו על דרכי הקליטה (כולל אירועי ואדי סאליב – יולי 1959, משמעותם והשפעתם).
2. גלי העלייה למדינת ישראל בשלושים השנים האחרונות של המאה העשרים: ארצות המוצא, הסיבות לעלייה, דרכי ארגון העלייה, תהליכי הקליטה וקשיי העולים. המעבר 'מכור היתוך לחברה רב-תרבותית' וביטוייו השונים בחברה בישראל ובתרבותה.
3. התמורות בעיצוב זיכרון השואה: השפעת משפט אייכמן ומלחמות ישראל, תמורות ביחס לניצולים, בהתייחסות למושג גבורה ולזיכרון הפרטי.
4. ישראל ויהדות התפוצות: קשרים ויחסי גומלין, מקומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ריבונית בחיי היהודים בתפוצות.

שנות השישים: עולים למדינת ישראל

מבנה הבחינה לעולים חדשים

שאלון 022218

בבחינה ארבעה חלקים.

הנבחנים יענו על **חמש** שאלות.
בכל שאלה יהיו בדרך-כלל שני סעיפים. (לכל שאלה – 20 נקודות).
בחלקים הראשון, השני והרביעי יענה הנבחן על שאלה **אחת** ובחלק השלישי יענה הנבחן על **שתי** שאלות.

חלק ראשון

התקופה הראשונה: הלאומיות בישראל ובעמים – ראשית הדרך עד 1920
התלמידים יענו על שאלה **אחת** מבין שלוש.
השאלה הראשונה תהיה מפרק א', השאלה השנייה – מפרק ב'
והשאלה השלישית – מפרק ג'.

חלק שני

התקופה השנייה: בין שתי מלחמות העולם (1920-1939) והיישוב היהודי בארץ-ישראל בימי מלחמת העולם השנייה
התלמידים יענו על שאלה **אחת** מבין שלוש.
השאלה הראשונה תהיה מפרק א',
השאלה השנייה – מפרק ב'
והשאלה השלישית – מפרק ג'.

חלק שלישי

התקופה השלישית: נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשואה
התלמידים יענו על **שתי** שאלות מבין ארבע.
שאלה אחת תהיה מפרק א' ו-ב'
ושלוש השאלות האחרות תהיינה מפרקים ג' ו-ד'.

חלק רביעי

התקופה הרביעית: בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון

התלמידים יענו על שאלה אחת מבין שלוש.

שאלה אחת תהיה מפרק א',

שאלה שנייה – מפרק ב'

ושאלה שלישית – מפרק ג'.

שאלון מותאם לעולים חדשים:

- ◆ שאלה אחת מהתקופה הראשונה או מהתקופה השנייה. (33 נקודות).
- ◆ שאלה אחת מהתקופה השלישית. (נאציזם, אנטישמיות, מלה"ע השנייה והשואה) (33 נקודות).
- ◆ שאלה אחת מהתקופה הרביעית (בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון) (34 נקודות).

“עברי דבר עברית - והבראת”

“פירוד לשונות - פירוד לבבות, שפה אחת - נפש אחת”

לימודי היסטוריה חטי"ע

לימודי בחירה

- ◆ הפעילות הציונית בארצות האסלאם בימי מלחמת העולם השנייה והעליות הגדולות מארצות האסלאם בשנים 1948-1967.
- ◆ מפגש התרבויות בין יהדות לאסלאם בימי הביניים.
- ◆ קהילת יהודי קרקוב בתקופת השואה.
- ◆ מלחמת העצמאות.
- ◆ לבטים ומגמות בעידן האמנציפציה'.
- ◆ תולדות ארצות-הברית.
- ◆ יפן המודרנית.
- ◆ סין המודרנית.

נושאי הלימוד לבחינה בהסטוריה לימודי בחירה (השלמה ל-5 יח"ל)

שאלונים מספר 028104, 022209

שאלון זה מיועד לנבחנים המעוניינים להיבחן ברמה של 5 יחידות לימוד בהיסטוריה.

לימודי היסטוריה ברמה מוגברת, כוללים את היחידות האלה:

א. **יחידה שלישית** – עבודת חקר, סמל שאלון: 028104 (יחידה זו תילמד רק בכיתות י"א או י"ב).

ב. **יחידות רביעית וחמישית** – בחינה אחת על שני נושאים (מתוך 8), בהערכה חיצונית, סמל שאלון 022209.

א. היחידה השלישית

היחידה השלישית היא סדנה לכתיבת עבודת חקר ממוקדת בנושא היסטורי. הסדנה תתקיים רק בכיתה י"א או בכיתה י"ב, על פי החלטת בית הספר. (לא ניתן לקיים את הסדנה בכיתה י'). מומלץ לקיים את הסדנה בכיתה י"א.

המורה המלמד/ת את קבוצת הבחירה בתיאום עם מרכז/ת המקצוע, יגישו לאישור המפמ"ר הצעה לנושא הכללי של הסדנה, ממנו יבחרו התלמידים תת-נושאים לעבודותיהם. את ההצעה יש להגיש **לכל המאוחר** עד 1 באוגוסט של השנה שלפני שנת הלימודים שבה מקיימים את הסדנה.

ברבע הראשון יוצג הנושא ויובהרו הכיוונים, התחומים והאפשרויות של התלמידים בבחירת תת-הנושאים מהנושא הכללי של הסדנה. כמו כן ישלים המורה לתלמידים, במידת הצורך, את כללי כתיבת עבודת החקר הממוקדת בהיסטוריה.

העבודה צריכה להיות בהיקף של עשרה עד חמישה-עשר עמודים מודפסים. הביבליוגרפיה **חייבת** להתבסס על לפחות שני ספרי מחקר (לא ספרי לימוד) ועל שניים או שלושה מאמרים מחקריים.

את רשימת ההצעות של עבודות החקר הממוקדות שיכתבו התלמידים הלומדים בכיתה י"א יש לשלוח לאישור הפיקוח **לכל המאוחר** עד סוף חודש דצמבר, בשנה בה מתקיימת הסדנה. עבור תלמידים הכותבים את העבודה בכיתה י"ב יש לשלוח את ההצעות לאישור הפיקוח לכל המאוחר עד ה-15 בספטמבר.

במחצית השנייה של הסדנה יציגו התלמידים את דרך ומהלך עבודתם, ויתקיימו דיונים על העבודות.

כל התלמידים חייבים להגיש את העבודות בשנת הלימודים שבה מתקיימת הסדנה במועד שייקבע על ידי המורה המלמד/ת.

תהליך בדיקת העבודות ודיווח על התוצאות

- א. העבודות תיבדקנה על ידי המורה המנחה את הסדנה על-פי הקריטריונים המפורטים בהמשך. לכל עבודה יש לצרף את דף ההערכה המסכם.
- ב. את הציונים יש לדווח על טופס 9540 לפי הנחיות אגף הבחינות, בשנה שבה מתקיימת הסדנה.
- ג. צילום של טופס 9540, יש לשלוח למכמ"ר עד ה-15 ביולי בכל שנה בשל בדיקה מדגמית הנערכת בחודש יולי. בית ספר שלא ישלח העתק של טופס 9540 למכמ"ר עד ה-15 ביולי, יבוטלו ציוני תלמידיו.
- ד. עד סוף חודש יולי יודיע המכמ"ר לבתי ספר שיתבקשו לשלוח עבודות מסוימות (עם דפי ההערכה המסכמת שמילא המורה הבודק) לבדיקה מדגמית.
- ה. את העבודות עם דפי ההערכה המסכמת יש לשמור בבית הספר למשך שנתיים.
- ו. יחידת הסדנה יכולה להתווסף ללימודי החובה בהיסטוריה לשלוש יחידות לימוד. לתלמידים הלומדים היסטוריה ברמה של חמש יחידות לימוד תהווה הסדנה לעבודת חקר את היחידה השלישית.
- ז. לא ניתן לערער על הציון בסדנה לאחר שנשלחו הציונים לאגף הבחינות. לכן, יש להחזיר לתלמיד את העבודה עם ההערכה כשבועיים לפני מועד מסירת הציונים לאגף הבחינות. (כדי שאם ירצה התלמיד לערער, יסתיים תהליך הערעור לפני מסירת הציונים על טופס 9540 לאגף הבחינות).

קריטריונים להערכה מסכמת לכתיבת עבודות בהיסטוריה ביחידה השלישית,

סמל שאלון 028104

1. צורה וסגנון (10 נקודות)

בסעיף זה ייכללו מרכיבים צורניים בלבד, והם:

- האם העבודה קריאה ואסתטית?
- האם יכול הקורא להתמצא בעבודה: ציון נאות של עמודי הפרקים, חלקי העבודה (פרקים ותת-פרקים), מאורגנים היטב?
- האם הסגנון ענייני?
- האם העברית נקייה משגיאות?
- האם הניסוח תקין?

2. שיטת העבודה (30 נקודות)

הכוונה בסעיף זה היא לבדוק את דרך המחקר של התלמיד החוקר תהליך,

אירוע או בעיה היסטורית:

- האם שאלת המחקר היא הציר המרכזי שעליו נבנתה העבודה? האם העבודה היא פיתוח של שאלת המחקר?
- האם נושא העבודה הוגדר בצורה ממוקדת וברורה? האם העבודה מבהירה ומפתחת את שאלת המחקר כפי שהוגדרה?
- האם המבואות תמציתיים ומובילים לנושא העבודה? האם הם מסבירים את דרך העבודה?
- האם כל פרק עומד בפני עצמו ובוחן עניין אחד מתוך נושא העבודה?
- האם נשמר בעבודה הרצף הפנימי, מפרק לפרק, תוך הצגת ההיבטים השונים של הנושא בפרקי העבודה?
- האם אין בעבודה ציטוטים רבים מדי? (יש לצטט רק דעות והערכות מיוחדות, או לעיתים ביטויים ברוח התקופה הנדונה).
- האם נכללו ברשימה הביבליוגרפית רק הכריזים שהתלמיד קרא?
- האם ישנו רישום נכון של מראי מקום והערות ביבליוגרפיות?
- האם, במקרה של שימוש במקור מתורגם, צוין שם המתרגם?
- האם יש בפרק הסיכום תשובות לשאלות שעמן התמודד התלמיד בעבודה?
- האם הנספחים (במידה שיש), מוסברים, משולבים ומקושרים לעבודה?

3. תוכן (30 נקודות)

סעיף זה בודק את דיוק החומר המוצג בעבודה ובודק מהי רמת ההתמודדות של התלמיד עם השאלות שהוצגו בסעיפים השונים של העבודה:

- האם רמת הטיעון בהצגת המרכיבים, בכל אחד מהפרקים השונים, מבהירה את התהליך שחקר התלמיד בעבודה ברמה נאותה המשקפת את מבנה הדעת של המקצוע?
- האם ניכרת יכולת להקיף את הנושא מזוויות שונות?
- האם ניכרת יכולת להציג גישות מחקריות שונות לנושא העבודה?
- האם הוצגה דרך ההתמודדות עם שאלת המחקר?
- האם ניכר ידע במושגי היסוד הקשורים לנושא?
- האם המסקנות בהירות וענייניות, והאם הן עוסקות בשאלת החקר כנובעות מן העבודה?

4. תהליך ההכנה, כתיבת העבודה והצגתה (30 נקודות)

סעיף זה מבטא, את התהליך שהתלמיד עובר במהלך הכנת העבודה וכתיבתה. כאן המקום בו יכול המורה, המעביר את הסדנה, להעריך את התלמיד לא רק על פי הישגי העבודה אלא גם על פי אופי עבודתו ומידת ההכנה שלו במהלך הסדנה.

הנקודות להערכה בסעיף זה:

- האם בפגישות ההנחיה בין המורה לתלמיד, תוקנו הליקויים שהמורה העיר עליהם?
- האם התלמיד הגיע בכוחות עצמו לפריטי הביבליוגרפיה המתאימים ביותר?
- כיצד הוצגו העבודה ותהליך העבודה בפני המורה?
- כיצד הוצגה העבודה ותהליך העבודה בפני שאר התלמידים המשתתפים בסדנה?

דף סיכום הערכת עבודה ביחידה השלישית

סמל: 028104 (יוצמד לעבודת התלמיד/ה)

שם התלמיד/ה: _____ תעודת זהות: _____

נושא העבודה: _____

מרכיבי ההערכה	הערות
1. צורה וסגנון: 10	
2. שיטת העבודה: 30	
3. תוכן: 30	
4. תהליך הכנת העבודה והצגתה: 30	
הציון המסכם: _____	
שם המורה שהנחה את הסדנה: _____	
חתימת המורה	חתימת מרכז/ת המקצוע

ב. היחידות הרביעית והחמישית

סמל שאלון: 022209

- על הנבחרים ללמוד **שני נושאים** מתוך שמונת הנושאים המפורטים להלן, על-פי בחירתם.
- התלמידים ייבחנו על שני הנושאים בבחינה אחת, בהערכה חיצונית ארצית.
- הלימוד המחייב ביחידות אלה יתבסס על הספרים ו/או המאמרים שמפורטים בהמשך לכל נושא ונושא.

נושאי הלימוד

1. הפעילות הציונית בארצות האסלאם בימי מלחמת העולם השנייה והעליות הגדולות מארצות האסלאם בשנים 1948-1967.
2. מכגש התרבויות בין יהדות לאסלאם בימי הביניים.
3. קהילת יהודי קרקוב בתקופת השואה.
4. מלחמת העצמאות.
5. 'אל מול עולם חדש – לבטים ומגמות בעידן האמנציפציה'.
6. תולדות ארצות-הברית.
7. יפן המודרנית.
8. סין המודרנית.

מתוך האוסף הפרטי של ד"ר מוטי פרידמן

נושאי הלימוד, ספרי הלימוד, הצגת הנושאים ונושאי הלימוד

נושא ראשון:

הפעילות הציונית בארצות האסלאם בימי מלחמת העולם השנייה והעליות הגדולות מארצות האסלאם בשנים 1948 – 1967

ספרי הלימוד

- א. סעדון חיים ורפל יואל (עורכים) **במחתרת מארצות האסלאם פרשיות העפלה והגנה**, מכון בן צבי ומשרד החינוך, מינהל חברה ונוער, ירושלים, תשנ"ז.
- ב. סעדון חיים (עורך), **בגלוי ובסתר העליות הגדולות מארצות האסלאם (1948 – 1967)**, מכון בן צבי ומשרד החינוך, מינהל חברה ונוער, ירושלים תש"ס.
- ג. צור ירון, "העלייה מארצות האסלאם", צבי צמרת וחנה יבלונקה (עורכים), **העשור הראשון תש"ח – תשי"ח**, יד בן צבי, ירושלים, 1997, עמודים 57-82.

הצגת הנושא

הנושא מציג שני עניינים מרכזיים:

- א. תולדות יהודי ארצות האסלאם ממלחמת העולם השנייה עד הקמת מדינת ישראל. נושא זה חושף בפני הנבחנים תחום פחות ידוע של המפעל הציוני בארצות האסלאם הפעילות הציונית במחתרת, העפלה והגנה – פעילות שעסקו בה אנשים רבים ושהייתה כרוכה בסכנות רבות. הפעילות הציונית בארצות האסלאם השונות הייתה קשורה לבעיות של הקהילות היהודיות בארצות האסלאם ולתהליכי השינוי שעברו עליהן והשפיעו עליהן: הלאומיות הערבית, התרחבות וביסוס מדינות הלאום, תהליך הדה-קולוניזציה, הפן ערבי והסכסוך היהודי – ערבי בארץ-ישראל.
- ב. תולדות היהודים בארצות האסלאם, מהקמת מדינת ישראל עד מלחמת ששת הימים. הנושא כולל את השינויים שפקדו את היהודים בארצות האסלאם והניעו אותם לעלות לישראל או להגר לארצות אחרות. שינויים אלו נבעו מתהליכי יסוד מעצבים שהתרחשו בארצות האסלאם, ובעיקר מעובדת הקמתה של מדינת ישראל. הנושא בוחן את דפוסי העלייה לישראל: 'חיסול גלויות', 'עלייה מבוקרת' ו'עלייה חשאית', וסוקר תהליכים מרכזיים בעליית היהודים, החלק של מדינת ישראל וארגונים בינ"ל בארגון העלייה, ומאפייני העולים. הנושאים מוצגים לפי חתך של הקהילות היהודיות בארצות האסלאם השונות.

נושאי הלימוד

1. סקירות כלליות

- א. השפעות מלחמת העולם השנייה על היהודים בארצות האסלאם.
- ב. ההגנה וההעפלה מארצות האסלאם.
- ג. יחס המוסדות הציונים ליהודי ארצות האסלאם בזמן מלחמת העולם השנייה.
- ד. מגמות יסוד ודפוסי עלייה בשנים 1948-1967.

2. עיראק

- א. יהודי עיראק בתקופת מלחמת העולם השנייה, והקשרים בין יהודי עיראק ליישוב היהודי בארץ-ישראל.
- ב. קווים לפעילות הציונית בעיראק בשנים 1942-1945: בניית התנועה החלוצית, עלייה והעפלה, ארגון ההגנה, פעילות השליחים מארץ-ישראל בעיראק.
- ג. "חוק הוויתור על נתינות" (1950), מניעים והשפעות.
- ד. העלייה ההמונית בשנים 1948-1951, מבצע 'עזרא ונחמיה': מעלייה לגירוש.

3. סוריה ולבנון

- א. סקירה כללית – העלייה מסוריה משנות ה-20 עד שנות ה-40.
- ב. העלייה וההעפלה בזמן מלחמת העולם השנייה.
- ג. עליית האלף – 1945.
- ד. העלייה החשאית מסוריה ומלבנון.

4. לוב

- א. הפעילות הציונית בימי מלחמת העולם השנייה והמפגש בין חיילי הבריגדה ליהודי לוב.
- ב. פרעות 1945 והשפעתן על יהודי לוב, העלייה הבלתי לגאלית.
- ג. העלייה מלוב משנת 1949 עד שנות ה-50: ההכנות, הארגון וההכשרות.

5. מצרים

- א. הפעילות הציונית במצרים בשנות ה-30 וה-40 והעלייה הבלתי לגאלית ממלחמת העולם השנייה עד קום המדינה.
- ב. היציאה החשאית ממצרים בשנות ה-50 וה-60.

6. איראן

- א. פליטים יהודים באיראן בזמן מלחמת העולם השנייה. סיוע השליחים מארץ-ישראל ופעילותם הציונית בקרב יהודי איראן.
- ב. 'מבצע כורש' – העלייה מאיראן בראשית ימי המדינה.

7. צפון אפריקה

- א. ההעפלה מתקופת מלחמת העולם השנייה עד קום המדינה.
- ב. 'העלייה המבוקרת' ממרוקו לישראל בשנים 1949-1956.
- ג. 'העלייה החשאית' ממרוקו בשנים 1956-1967.
- ד. 'העלייה החופשית' מתוניסיה לישראל.

8. תימן

- א. עליית יהודי תימן בתקופת מלחמת העולם השנייה.
- ב. מבצע 'על כנפי נשרים': הלבטים, המשא ומתן עם שלטונות תימן, ההכנות למבצע ושולי המבצע.

עולי תימן, 1949-1951

נושא שני:

מפגש התרבויות בין יהדות לאסלאם בימי הביניים

ספרי הלימוד

ד"ר מרים פרנקל (עורכת): **מעיל תשבץ – מפגש התרבויות בין יהדות לאסלאם בימי הביניים**, הוצאת מעלות.

הצגת הנושא

הספר סוקר את המפגש המתמשך בין היהדות לאסלאם – שתי תרבויות מונותאיסטיות – ואת השפעותיו, מהיבטים שונים: דתי, היסטורי, חברתי, כלכלי, משפטי, פילוסופי ואמנותי.

נושאי הלימוד

פרק 1	בין אסלאם ליהדות – שיח דתות
פרק 2	יצירת עולם חדש
פרק 3	להיות מיעוט יהודי בעולם מוסלמי
פרק 4	על מרחב וזמן
פרק 5	על כלכלה ועסקים
פרק 6	היבדלות ופתיחות בחיי המשפט
פרק 7	לשונות היהודים – גשר וגדר
פרק 10	פילוסופיה יהודית בעולם האיסלאם
פרק 12	אמנות יהודית בארצות האסלאם

נושא שלישי:

קהילת יהודי קרקוב בתקופת השואה

ספרי הלימוד

- א. פלד יעל, **קרקוב היהודית 1939 – 1943: עמידה, מחתרת, מאבק**, הוצאת בית לוחמי הגטאות, הקיבוץ המאוחד ומשואה, תל-אביב, 1993, פרקים י"ח-כ"א, עמודים 197-226.
- ב. קראי פליציה, **פנים רבות לגבורה – קהילת קרקוב בתקופת הכיבוש הנאצי**, הוצאת בית-הספר המרכזי להוראת השואה, יד ושם, ירושלים, 2002.

הצגת הנושא

לימוד הנושא מזמן אפשרות לנבחנים להעמיק את לימוד השואה באמצעות הכרת קהילה אחת – המהווה מיקרוקוסמוס של גורל היהודים בתקופה הזאת. כאן נפרסת תמונה רחבה ומורכבת המתארת את חיי היום-יום של יהודי קרקוב בתקופת השואה, תוך הדגשת הקווים הייחודיים של גטו קרקוב לעומת גטאות אחרים. הנושא מאיר את דפוסי החיים של יהודי קרקוב בעיניהם של צעירים ושל בני-נוער יהודיים, המתארים את חייהם כפי שהם משתקפים בעדויות. לצד ההיבט האישי מתוארים תהליכים היסטוריים, המלמדים על המדיניות הגרמנית שהופעלה בגטו קרקוב ועל מורכבות היחסים בין יהודים לפולנים בתקופת השואה.

נושאי הלימוד

1. המדיניות הנאצית כלפי יהודי קרקוב עד הקמת הגטו

- א. אירועי המלחמה, השלטון הגרמני ומעשי הטרור.
- ב. מדיניות הנאצים כלפי היהודים וכלפי הפולנים.
- ג. הקמת היודנראט ותפקידיו.
- ד. דרכי ההתמודדות של היהודים עד הקמת הגטו בעיר קרקוב.

2. גטו קרקוב עד תחילת ביצוע 'הפתרון הסופי'

- א. הקמת הגטו – מטרות גרמניות, מקומו ואוכלוסייתו.
- ב. דפוסי הפעולה של היודנרט בגטו קרקוב.
- ג. ההתמודדות היהודית עם בעיות הקיום.
- ד. פעילות תנועות הנוער.

3. גטו קרקוב בתקופת 'הפתרון הסופי'

- א. המכנה בתולדות הגטו – הגירוש הגדול ביוני 1942.
- ב. התמודדות תושבי הגטו עם אימת התקופה בשלבים הראשונים.
- ג. שלבים ב'פתרון הסופי' של יהודי קרקוב.

4. המאבק המחתרתי וחסול הגטו

- א. ההתארגנות המחתרתית של תנועות הנוער בגטו.
- ב. קשייה ולבטיה של הפעילות המחתרתית עד גירוש אוקטובר 1942.
- ג. הפעילות המחתרתית נגד הגרמנים.
- ד. חיסול גטו קרקוב.

גטו קרקוב וחומת הגטו

נושא רביעי:

מלחמת העצמאות

ספרי הלימוד

- א. גלבר יואב, **קוממיות ונכבה – ישראל הפלסטינים ומדינות ערב 1948**, הוצאת דביר, 2004.
- ב. גולני מוטי, **ציון בציונות: המדיניות הציונית בשאלת ירושלים 1937–1949**, האוניברסיטה המשודרת, 1992.
- ג. פעיל מאיר, **עצמאות תש"ח – תש"ט**, האוניברסיטה המשודרת, 1990.
- ד. צחור זאב, **החזון והחשבון: בן-גוריון בין אידאולוגיה לפוליטיקה**, ספריית הפועלים, 1993. הפרק 'ההכרעה על הקמת המדינה', עמודים 183–194.

הצגת הנושא

1. מלחמת העצמאות הייתה מלחמת קיום והישרדות בעבור היישוב היהודי בארץ. היא הייתה האכזרית, הארוכה והמתנשית ביותר במלחמות ישראל. למלחמה היו תוצאות היסטוריות מעצבות מנקודת מבט יהודית-ציונית: הניצחון במלחמה זיכה את העם היהודי שישב בארץ בחירות מדינית-לאומית, וגם הגשים את החלום המרכזי של אבות התנועה הציונית ואיפשר את קיומה והתפתחותה של מדינת ישראל למדינה הקולטת את כל היהודים המעוניינים לשוב אליה.
לתוצאות המלחמה היו השפעות מהותיות על הפלסטינים, על היווצרות בעיית הפליטים הפלסטינים, על מדינות ערב ועל המזרח התיכון כולו.
2. הנושא מתמקד בשלושה היבטים מרכזיים של מלחמת העצמאות: תולדותיה של המלחמה בשנים 1947–1949, המדיניות הציונית בשאלת ירושלים לפני מלחמת העצמאות ובמהלכה, וההחלטה על הכרזת המדינה.
3. **ספרו של יואב גלבר** הוא מחקר חדש המגולל את אירועי מלחמת העצמאות, מנתח את המדיניות של הצדדים בזמן המלחמה ומציג את עמדות שני הצדדים – היהודי והערבי. הספר מתמקד בשאלת הפליטים שנוצרה במהלך המלחמה, דן בנסיבות היווצרותה ובאופן שבו הפכה לבעיית מפתח בסכסוך הישראלי – ערבי. הספר נסמך על מגוון של מקורות צבאיים ואזרחיים, ישראלים בריטים וערבים, ומבהיר אירועי מפתח במלחמת העצמאות.

4. **ספרו של מאיר פעיל** מציג את מהלכה של מלחמת העצמאות מיד לאחר קבלת תכנית החלוקה באו"ם ב-29 בנובמבר 1947 עד להסכמי שביתת הנשק ביולי 1949. המחבר פורש לפני הלומד באופן תמציתי וממוקד את השלבים המרכזיים של המלחמה ואת תוצאותיה תוך כדי התייחסות להיבטים מדיניים ואסטרטגיים שלה.

5. **ספרו של מוטי גולני** מציג את התפתחותה של עמדת המנהיגות הציונית כלפי ירושלים. המחבר מתאר כיצד רעיון חלוקת ירושלים בין שלטון יהודי ובין שלטון בריטי או בין-לאומי (לרבות המקומות הקדושים) הופך למדיניות המוסכמת על התנועה הציונית משנות ה-30. הדבר משתנה בשלהי 1947, כאשר ההנהגה הציונית מסכימה באופן זמני לבינאום ירושלים על-פי תכנית החלוקה של 1947. אך המציאות ההיסטורית, הצבאית והמדינית, שהתפתחה בעיר במלחמת העצמאות, החזירה את רעיון התמיכה בחלוקת העיר למרכז הדיון בעתיד העיר, ואתו באה ההכרזה ההיסטורית של דוד בן-גוריון ב-1949 על ירושלים המערבית כבירתה של מדינת ישראל.

6. **הפרק בספרו של זאב צחור** על ההכרעה בדבר ההכרזה על הקמת המדינה מתמקד בנסיבות ובגורמים שהביאו להכרעה ההיסטורית על הכרזת הקמת מדינת ישראל, עם השלמת התכנות הבריטים מהארץ. הפרק מתאר את המציאות הפוליטית, המדינית, הצבאית והחברתית של היישוב היהודי באותם ימים. הפרק מגיע לשיאו בהתמקדות בשיבת מנהלת העם ביום 12 במאי 1948, שבה דנו עשרה חברים (מבין שלושה-עשר) בשאלת הכרזת המדינה. המחבר מתאר את משקלו המרכזי והמכריע של דוד בן-גוריון בקבלת ההחלטה ההיסטורית להכריז על הקמתה של מדינת ישראל ב-ה' באייר תש"ח, 15 במאי 1948.

נושאי הלימוד

1. מבוא – כללי

- א. מלחמת העצמאות – מתי החלה ומה היו הגורמים למלחמה.
- ב. מהלכי המלחמה העיקריים ויחסי הכוחות הצבאיים.

2. המלחמה בין היישוב היהודי לערביי ארץ-ישראל

- א. משבר ארבעת החודשים הראשונים.
- ב. תכנית ד' והניצחון על ערביי ארץ-ישראל.

3. ההכרזה על הקמת מדינת ישראל

- א. המצב המדיני-פוליטי, הצבאי והאזרחי של היישוב היהודי ערב ההחלטה.
- ב. ישיבת מנהלת העם ב-12 במאי 1948 – ההחלטה להכריז על הקמת מדינת ישראל (סיכויים וסיכונים).

4. המלחמה בין צה"ל ובין צבאות מדינות ערב

- א. פלישת הצבאות הערביים לארץ-ישראל.
- ב. ההפוגה הראשונה וקרבות עשרת הימים.

5. ניצחון ישראל במלחמה והסכמי שביתת הנשק

- א. היוזמות והניצחונות בנגב ובגליל.
- ב. מבצע 'חורב'.
- ג. סיום המלחמה.
- ד. הסכמי שביתת הנשק.

6. בעיית הפליטים הפלסטינים

- א. הסיבות לבריחת ערביי ארץ-ישראל במהלך המלחמה.
- ב. מדיניות מדינות ערב וישראל לגבי שיבת הפליטים.
- ג. ראשית תופעת ההסתננות.

מספרו של יואב גלבר, קוממיות ונכבה יש ללמוד את הפרקים הבאים:

- פרק 3 סוף המנדט הבריטי
 - פרק 4 המפנה במהלך המלחמה
 - פרק 5 ראשית הבריחה
 - פרק 6 קריסת החברה הפלסטינית
 - פרק 7 כינון קואליציית הפלישה
 - פרק 8 בלימת הפלישה ונטילת היוזמה
 - פרק 9 פליטי הפלישה
 - פרק 11 חסימת השיבה
 - פרק 12 כיבוש הנגב והגליל
 - פרק 13 מבריחה לפליטות
 - פרק 14 היעלמות הפליטים מן הזירה המדינית
 - פרק 16 סיום המלחמה
- סיכום (עמוד 466-480)

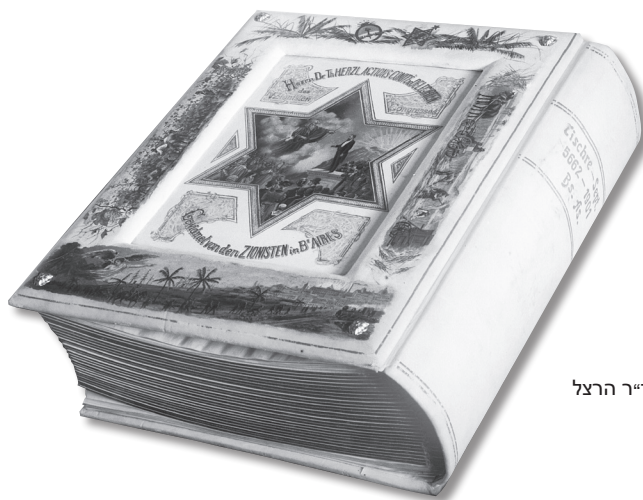

7. המדיניות הציונית בשאלת ירושלים 1949-1973 (על-פי ספרו של מוטי

גולני)

- א. שאלת ירושלים בתקופת המאבק להקמת מדינה יהודית עצמאית בשנים 1945-1947:
1. מעמד ירושלים בהצעותיהם המדיניות של בריטניה ושל ארצות-הברית בשנים 1945-1946.
 2. ירושלים בדיוני האו"ם בשאלת ארץ-ישראל.
 3. הפעילות הציונית באו"ם סביב ירושלים.
 4. משמעות מעמדה של ירושלים לפי החלטת האו"ם מ-כ"ט בנובמבר 1947.
- ב. ירושלים במלחמת העצמאות, החלק הראשון – מ-30 בנובמבר 1947 עד 14 במאי 1948:
1. הפעילות המדינית בשאלת ירושלים עד מאי 1948.
 2. המדיניות והפעולות הבריטיות בשאלת ירושלים עד סיום המנדט.
 3. התגובות של הנהגת היישוב לאירועים בירושלים וביטויי מעורבותו של בן-גוריון בירושלים.
 4. המכנה במערכה על ירושלים, אפריל – מאי 1948.
 5. המערכה בירושלים – הקרב על העיר והקרב אל העיר.
- ג. ירושלים במלחמת העצמאות, החלק השני – מ-15 במאי 1948 עד הסכם שביתת הנשק עם ירדן:
1. המערכה עד ההפוגה הראשונה.
 2. הלחצים המדיניים שהופעלו על ממשלת ישראל בשאלת ירושלים.
 3. חלוקת ירושלים בהסכם שביתת הנשק עם ירדן.
 4. ירושלים – בירת מדינת ישראל.
- הערה:** מספרו של מוטי גולני **המדיניות הציונית בשאלת ירושלים** יש ללמוד את העמודים: 137-105, 104-95, 64-37.

האלבום שנמסר לד"ר הרצל
מאת ציוני אמריקה

נושא חמישי:

אל מול עולם חדש – לבטים ומגמות בעידן האמנציפציה

ספר הלימוד

אטקס עמנואל (עורך), **אל מול עולם חדש – לבטים ומגמות בעידן האמנציפציה**, הוצאת מעלות.

הצגת הנושא

הנושא מציג את הדילמות שעמדו בפני היהודים בעת החדשה לאור השינוי שחל ביחס החברה האירופית אליהם עם מתן האמנציפציה. היהודים נאלצו לבחון מחדש את מסכת יחסיהם עם תרבויות העמים שבקרבם ישבו, ולהתמודד עם המשמעות של זהותם כקבוצה. הנושא מציג את שלושת הזרמים ביהדות: ההשכלה, הרפורמה והאורתודוקסיה, ובוחן כיצד התמודד כל זרם עם האתגרים שעמדו בפניו בעידן האמנציפציה. נושא נוסף הוא התמורות התרבותיות שחלו בחיי היהודים בארצות האסלאם, בתוניס לדוגמה, ובגישות של רבנייהם למודרנה. פרקי התכנית עוסקים בהשתלבות יהודים בעולם האמנות המודרני, בציור ובקולנוע.

פרקי הלימוד

- **הקדמה:** עמ' 1-3.
- **מבוא:** התמורות ביחסה של החברה האירופית אל היהודים, עמודים 4-9.
- **פרק ראשון:** יהודי החצר על סף תקופה חדשה, עמודים 10-37.
- **פרק שני:** תנועת ההשכלה היהודית, עמודים 38-67.
- **פרק שלישי:** הרפורמה והתגובה האורתודוקסית, עמודים 68-105.
- **פרק רביעי:** ביטויים רעיוניים של ההשכלה והרפורמה, עמודים 106-119.
- **פרק חמישי:** יהודי תוניסיה – סיפור תרבות, עמודים 110-159.
- **פרק שישי:** רבני המזרח מול המודרנה, עמודים 160-173.
- **פרק עשירי:** מאמנציפציה של היהודים ללאומיות יהודית, עמודים 234-247.

נושא שיש:

תולדות ארצות-הברית

ספר הלימוד

פלורסהיים יונינה: **תולדות ארצות-הברית: חזון, משברים וצמיחה**, הוצאת מרכז שז"ר.

הצגת הנושא

הנושא מציג אומה חדשה, שהתהוותה מתוך תהליכי הגירה והתיישבות ובהשפעת תופעת הספר, והגיעה לעוצמה אידאולוגית, כלכלית ופוליטית במאה ה-20. בתהליך ההיסטורי הזה התפתח האתוס הליברלי האמריקאי, שהוא שילוב בין השקפת עולם ובין אורח חיים אמריקאיים ייחודיים.

ספרה של יונינה פלורסהיים מתאר שלבים עיקריים בהתפתחות האומה האמריקאית, מכינונה כרפובליקה פדרלית עד עלייתה למעמד של מעצמה עולמית, תוך כדי הדגשת מאפייניה הפוליטיים של המדינה, לרבות הפלורליזם החברתי שלה. הספר מציג קווי-יסוד בהיסטוריה הכלכלית של ארצות-הברית מהמאה ה-19, ומתאר את התפתחותה ההדרגתית של מדינת הרווחה בארצות-הברית.

הספר בוחן אירועים ותהליכים מרכזיים שהשפיעו על דמותה של הדמוקרטיה האמריקאית, ומתאר את התפתחות מדיניות החוץ האמריקאית מהיווסדה של ארצות-הברית עד ימינו.

נושאי הלימוד

1. הקמת ארצות-הברית – צמיחת האומה האמריקאית ועיצובה

- א. הסיבות להגירה לאמריקה הצפונית, מאפייני מהגרים, מושבות הצפון, המרכז והדרום ומאפייניהן.
- ב. תהליכי אמריקניזציה שעברו על המהגרים בארצות-הברית – כור ההיתוך, טמיעה ופלורליזם תרבותי.
- ג. תפיסת הספר ועיצוב החברה האמריקאית על-פי פדריק ג'קסון טרנר, והביקורת כלפיה.

2. עקרונות היסוד של הדמוקרטיה האמריקאית ומבנה המשטר

- א. הכרזת העצמאות והחוקה אמריקאית.
- ב. מוסדות השלטון הפדרלי ודרכי פעולתם בהתאם לחוקה.

3. מוקדי הכוח המשפיעים על הממשל הפדרלי והמקומי

- א. קהילת ההון והתעשייה.
- ב. קבוצות לחץ חברתיות.
- ג. המפלגות.
- ד. תקשורת ודעת הקהל.

4. הדמוקרטיה האמריקאית במבחן הזמן – משברים ודרכי התמודדות

- א. גורמי יסוד למלחמת האזרחים ודרכי השיקום החוקתיים, הכלכליים והחברתיים.
- ב. תופעת המקרתיזם: גורמיה, ביטוייה והשפעותיה על החברה האמריקאית.
- ג. מאבק השחורים למען שוויון זכויות במאה ה-20.
- ד. פרשת ווטרגייט.

5. הקפיטליזם האמריקאי מסוף המאה ה-19

- א. מאפייני הקפיטליזם, גילוייו והשלכותיו הכלכליות, החברתיות והפוליטיות משלהי המאה ה-19 ועד למלחמת העולם הראשונה, התנועה הפרוגרסיבית ותיקוניה.
- ב. 'השיבה לנורמליות' בשנות ה-20, והמשבר הכלכלי הגדול.
- ג. ה'ניו-דיל' – מטרות ודרכי יישום, הערכה ביקורתית – ה'ניו-דיל': המשך או מהפכה?
- ד. ארצות-הברית כחברת שפע – בעיות ודרכי התמודדות.

6. מדיניות החוץ של ארצות-הברית עד מלחמת העולם השנייה

- א. התפיסה הבדלנית על-כי תפיסותיהם של ג' וושינגטון וג' מונרו.
- ב. האימפריאליזם האמריקאי בשלהי המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20: גורמים וגילויים מרכזיים.
- ג. מבדלות למעורבות: גורמי ההצטרפות של ארצות-הברית למלחמת העולם הראשונה, חזון ההסדר העולמי החדש של וילסון בוועידת השלום בפריז.
- ד. מגמות מרכזיות במדיניות החוץ של ארצות-הברית בין שתי מלחמות העולם.
- ה. מבדלות למעורבות: הגורמים להצטרפותה של ארצות-הברית למלחמת העולם השנייה.

7. ארצות-הברית כמעצמת-על במחצית השנייה של המאה ה-20

- א. קץ הבדלנות האמריקאית בעידן ה'מלחמה הקרה' והאמצעים שבהם נקטה ארה"ב כדי לבלום את התפשטות הקומוניזם באירופה (דוקטרינת טרומן, תכנית מרשל, משבר ברלין והקמת נאט"ו).
- ב. הניסיונות של ארצות-הברית לבלום את ההתפשטות הקומוניסטית ביבשת אסיה וביבשת אמריקה (קוריאה, קובה, ויטנאם).
- ג. ממרוץ חימוש גרעיני לדטנט: השינויים בתפיסת המעורבות האמריקאית.
- ד. מעורבות ארצות-הברית בסכסוכים בעולם: מלחמת המפרץ, קוסובו.
- ה. מעורבות ארצות-הברית בשמירה על זכויות האדם בעולם.
- ו. התייצבות ארצות-הברית בראש המאבק בטרור הבינלאומי.

נושא שביעי:

יפן המודרנית

ספר הלימוד

בן עמי שילוני, **יפן המודרנית – תרבות, היסטוריה, שוקן, תל-אביב, 1997**, פרקים נבחרים מהספר.

הסעיפים הרשומים בסוגריים הם הסעיפים המחייבים.

- **פרק 2 המערב פותח את שערי יפן**
(ארצות-הברית משגרת שייטת ליפן, הסכם קנגאוה ופתיחת שערי יפן, הריס משלים את פתיחת יפן, יפן מהדקת את קשריה עם המערב).
- **פרק 3 הרסטורציה של מייג'י** (החזרת השלטון הקיסרי ושבועת חמשת הסעיפים).
- **פרק 4 מחברה פיאודלית למדינה ריכוזית** (הצבא החדש).
- **פרק 5 הלימוד מן המערב**
(השאיפה ללימוד מן המערב, משלחת איוקורה: לימוד המערב מכלי ראשון, כישלון הנצרות וטיפוח השינטו, הדת אינה בולמת מודרניזציה).
- **פרק 6 החינוך החדש** (חינוך חובה ובית-הספר היסודי, חינוך תיכוני וגבוה).
- **פרק 7 רפורמה אגררית וראשית התיעוש** (הפרק כולו).
- **פרק 8 משבר, מרידות ודרישה לדמוקרטיה**
(הדרישה לדמוקרטיה והקמת מפלגות).
- **פרק 10 מלחמת סין-יפן וסיפוח טיוואן** (הפרק כולו).
- **פרק 11 מלחמת רוסיה-יפן וסיפוח קוריאה** (הפרק כולו).
- **פרק 13 יפן במלחמת העולם הראשונה** (הפרק כולו).
- **פרק 14 משטר ותרבות בשנות ה-20** (הפרק כולו).
- **פרק 15 פייסנות כלפי המערב ותוקפנות כלפי סין** (הפרק כולו).
- **פרק 16 טרור וניסיונות הפיכה**
(הלאומיות הרדיקלית של קיטה איקי, אוקאווה, גינצו, טציבאנה, מרידת הנפל של 26 בכברואר 1936).
- **פרקים 17, 18, 19, 20, 21** (הפרקים כולם).
- **פרק 22 השינוי החברתי**
(חברת השפיע העירונית, המחיר החברתי של השגשוג, תסכול הנשים, הצעירים והזקנים).
- **פרק 24 יפן בסוף המאה ה-20**
(היחסים עם שתי הקוריאות ועם סין, השאיפה למעמד בינלאומי גבוה יותר, התכוצצות ה'בועה' והשפל הכלכלי על סף המאה החדשה).

הצגת הנושא

הנושא מציג את התהליכים ואת האירועים בתולדות יפן המודרנית, שמעולם לא נכבשה על-ידי כוחות זרים, ושהפכה למעצמה הכלכלית והטכנולוגית השנייה בעולם לאחר ארצות-הברית. הנושא מציג את דרכה הייחודית של יפן בהיסטוריה המודרנית, שידעה להפנים ולאמץ את ההישגים ואת הערכים של המודרניזם המערבי בלי לוותר על מסורותיה העתיקות. כך יצרה גם תפיסת ממשל לאומית ייחודית שראתה ביפן מדינת משפחה עם קיסר בראשה. המחבר סוקר בספרו את הסערות הפוליטיות והצבאיות הקשות שעברו על יפן במחצית הראשונה של המאה ה-20, והגיעו לשיאן בסוף מלחמת העולם השנייה, כשיפן הייתה המדינה היחידה שהוטלו עליה פצצות אטום. המחבר מציג את התאוששותה המדהימה של יפן מאסונה הגרעיני, ואת יציאתה לדרך של שגשוג אדיר.

נושאי הלימוד

1. היבטים נבחרים בצמיחתה של יפן המודרנית

- א. עיצוב המשטר הקיסרי ביפן.
- ב. ביטויי התמערבות ומודרניזציה בצבא, בחינוך, בתעשייה ובדת.

2. האימפריאליזם היפני במזרח הרחוק בתחילת המאה ה-20 ובמלחמת

העולם הראשונה

- א. האימפריאליזם היפני בסין בסוף המאה ה-19 – גורמיו וביטוייו.
- ב. המאבק האימפריאליסטי בין יפן לרוסיה על השליטה בסין בתחילת המאה ה-20.
- ג. יפן במלחמת העולם הראשונה ומעורבותה במלחמת האזרחים ברוסיה.
- ד. יפן והסכמי השלום ב-1919.

3. משטר, כלכלה, חברה ומדיניות חוץ בשנות ה-20

- א. תהליכי דמוקרטיזציה ביפן בממשלי הארה וקאטו.
- ב. התפתחותה הכלכלית והבעיות החברתיות של יפן בשנות ה-20.
- ג. צמיחתו ודיכויו של השמאל היפני הקיצוני.
- ד. מדיניות החוץ הפייסנית של יפן כלפי המערב.

4. משטר, חברה ומדיניות חוץ משנות ה-30 עד כניסת יפן למלחמה

ב-1941

- א. עלייתו של הימין הקיצוני ביפן והתפשטותן של תיאוריות לאומניות.
- ב. הזעזועים והאלימות הפוליטיים בשנות ה-30: עליית כוחם של הצבא ושל הצי, והתפשטות המיליטריזם ביפן.
- ג. התוקפנות היפנית במנצ'וריה בתחילת שנות ה-30, תגובת העולם לתוקפנות הזאת והשפעותיה על המשטר, על החברה ועל הכלכלה ביפן.
- ד. המיליטריזם היפני בפעולה – המלחמה בסין ב-1937, הבריתות עם גרמניה ועם איטליה, ומלחמת הגבולות עם ברית-המועצות 1938-1939.
- ה. יפן ערב כניסתה למלחמה – ההתדרדרות ביחסי יפן וארצות-הברית עד דצמבר 1941, הברית המשולשת עם גרמניה ועם איטליה, והסכם הנייטרליות עם ברית-המועצות.

5. יפן במלחמת העולם השנייה

- א. המתקפה היפנית בפרל הרבור ב-1941 – מטרותיה, תוצאותיה והשפעותיה.
- ב. ההישגים הצבאיים והטריטוריאליים של יפן במלחמה.
- ג. 'הסדר החדש' היפני במזרח במלחמה – התפישה והניסיון לממשו.
- ד. שלבים מרכזיים בקריסתה של יפן במלחמה עד כניעתה.

6. הקמתה של יפן חדשה – מממשל כיבוש צבאי למדינה עצמאית

דמוקרטיה

- א. דרכי הפעולה של ממשל הכיבוש הצבאי האמריקאי ביפן.
- ב. דה-מיליטריזציה, כינון דמוקרטיה ורפורמות בחינוך ובכלכלה.
- ג. סיום הכיבוש האמריקאי בעידן של תחילת המלחמה הקרה.

7. יפן בשנות ה-50 וה-60 של המאה ה-20

- א. התגבשות הכוחות הפוליטיים ביפן.
- ב. הוויכוח בין השמאל לימין על מדיניות החוץ והביטחון של יפן בצל 'המלחמה הקרה' ותוצאותיו, עלייתה של האלימות הפוליטית בשנות ה-60.
- ג. מדיניות החוץ החדשה של יפן באסיה.

8. הזינוק הכלכלי של יפן ברבע האחרון של המאה ה-20

- א. ההכוונה הממשלתית של המשק היפני והסדרת יחסי העבודה.
- ב. ההתפתחות התעשייתית והתחרות עם ארצות-הברית.
- ג. התוצאות וההשפעות החברתיות של הזינוק הכלכלי.
- ד. השכל הכלכלי בשלהי המאה ה-20.
- ה. היחסים בין יפן ובין סין ושתי הקוריאות.
- ו. שאיפת יפן למעמד בינלאומי גבוה יותר.

9. יפן, היהודים וישראל:

- א. הכן היהודי של מלחמת רוסיה – יפן.
- ב. יפן מצילה יהודים מרדיפות הנאצים לפני מלחמת העולם השנייה ובמהלך המלחמה.
- ג. מדיניות חוץ יפנית פרו ערבית וביטוייה.
- ד. השיפור ביחסים בין יפן לישראל החל משנות ה-90.

הערה: החומר בסעיף זה מפורז בפרקי ספר הלימוד. יש להיעזר במפתח השמות והאירועים בסוף הספר, בערכים 'יהודים' ו'ישראל'.

נושא שמיני:

סין המודרנית

ספר הלימוד

אהרון שי, **ממלחמת האופיום עד יורשי מאו**, זמורה-ביתן, תל-אביב, 1990.

הצגת הנושא

הנושא מציג מעצמה 'מרוחקת' ההולכת וכובשת את מקומה ואת השפעתה במציאות הבינלאומית בימינו. הוא מציג את שרשרת האירועים ההיסטוריים שעברו על סין הן בתהפוכות מבית והן ביחסיה עם אומות העולם מסוף המאה ה-19 עד ימינו. הנושא סוקר את חדירת מעצמות המערב ויפן לשטחה של סין, פעילות שהייתה כרוכה בניצול כלכלי ובהשפלה לאומית מכאיבה.

הנושא מתמקד באתגרים שהציב העולם הזר והמאיים הזה, שהיה בעל עליונות טכנולוגית וארגונית, על סין. הנושא בוחן את האתגרים שחייבו את סין להתעשת ולבחור לעצמה דרך חדשה המשלבת בין מסורת לקידמה, ובראש ובראשונה הייתה צריכה לפתור את בעיית הרעב בסין.

הנושא סוקר את המשטרים שפעלו בסין, מן הקיסרות בשלהי ימיה, דרך המשטר הרפובליקני, עד המשטר הקומוניסטי המיוחד שהתגבש בסין לאחר מלחמת העולם השנייה. היחידה מסתיימת בסוף המאה ה-20, בהצגת השילוב החדשני, המקורי והמעניין של קומוניזם סמכותי במישור הפוליטי, ובמשק מסחרי המעודד יוזמות במישור הכלכלי.

נושאי הלימוד

1. בעיות הפנים והחוץ של הקיסרות הסינית ונפילתה

- א. גורמים וביטויים של האימפריאליזם בסין עד תחילת המאה ה-20: מלחמות האופיום ותוצאותיהן, מאפייני החדירה המערבית לסין, מלחמת סין-יפן והאימפריאליזם היפני בסין.
- ב. ההתמודדות עם אתגר המערב והמודרניזם – מרד הטאי-פינג, התגובה הקיסרית, רפורמות 'מאה הימים', מרד הבוקסרים ותוצאותיו.
- ג. עלייתה של התנועה הלאומית הסינית בהנהגת סון יאט-סן, המהפכה הסינית ונפילת הקיסרות.

2. ראשית הרפובליקה הסינית והמהלכים לאיחודה של סין בשנות ה-20

- א. סין במלחמת העולם הראשונה – חולשת ממשל יואן שה-קאי (1912-1916), הקרע עם סון יאט-סן והתנועה הלאומית.
- ב. השתתפות סין במלחמת העולם הראשונה, הסכמי השלום בכריז והשפעותיהם.
- ג. מאבק צ'אנג קאי שק והגוואמינטנג (התנועה הלאומית) באילי המלחמה לאיחודה של סין.

3. סין בשנות ה-30 – עלייתה של המפלגה הקומוניסטית הסינית, המאבק

בין הממשל הרפובליקני הלאומי לקומוניסטים והתקפות היפנית

בשטחי סין

- א. המחלוקת בענייני פנים וחוץ בין הקומוניסטים בהנהגת מאו צה טונג ובין הממשלה הלאומית בהנהגת צ'אנג קאי שק.
- ב. המאבק בין צ'אנג קאי שק ובין הסובייט הקומוניסטי בג'יאנגסי בהנהגת מאו צה טונג.
- ג. 'המסע הארוך' 1934-1935, והקמת הבסיס בחבל שנסי, עיצוב האידאולוגיה הקומוניסטית ה'פטריוטית' של מאו.
- ד. המאבק ביפן – עמדות צ'אנג קאי שק והקומוניסטים, הקמת החזית בין הכוחות הלאומיים ובין הקומוניסטים ב-1937, והמאבק נגד יפן.

4. סין במלחמת העולם השנייה

- א. המאבק של סין ביפן במלחמת העולם השנייה.
- ב. מעורבות המעצמות בסין במלחמה וקריסת האימפריאליזם המערבי בסין.
- ג. המאבק הפנימי הפוליטי בין צ'אנג קאי שק לבין מאו צה טונג בצל המלחמה.

5. המאבק על השלטון בסין בסוף שנות ה-40 והקמת סין הקומוניסטית

- א. ההתעצמות הקומוניסטית ערב מלחמת האזרחים מול חולשת משטרו של צ'אנג קאי שק.
- ב. המעורבות של ארצות-הברית ושל ברית-המועצות במלחמת האזרחים הסינית.
- ג. מלחמת האזרחים 1945-1949: השלבים, התוצאות והגורמים לניצחון הקומוניסטים.

6. בניית משטר, כלכלה וחברה בסין הקומוניסטית בשנות ה-50 וה-60

- א. דפוסי המשטר הקומוניסטיים בסין בתחילת דרכו, וביסוסו בעזרת ברית-המועצות.
- ב. הקומוניזם של מאו צה טונג – 'הקפיצה הגדולה קדימה' ו'המהפכה התרבותית'.
- ג. מדיניות החוץ הסינית מן המחצית השנייה של שנות ה-50 – סין במלחמת קוריאה, סין ו'העולם השלישי', הקרע האידאולוגי בין סין לברית-המועצות והעוינות המהפכנית כלפי המערב.
- ד. הפתיחות למערב משנות ה-70 ומשמעויותיה הכלכליות.

7. סין ברבע האחרון של המאה ה-20

- א. פוסט-מאואיזם והפתיחות למערב משנות ה-70.
- ב. סין משנות ה-80 בהנהגת דנג שיאו-פינג – מדיניות המודרניזציה ('המהפכה השנייה').
- ג. השפעת השינויים בגוש הקומוניסטי על סין לקראת תום המאה ה-20; התקוממות הסטודנטים ואירועי כיכר טיין-אן-מן.

מתוך כרזת תעמולה – סין הקומוניסטית

מבנה הבחינה לתלמידי י"א או י"ב

שתי יחידות לימוד 022209

בכל אחד משמונת הנושאים תינתנה **ארבע** שאלות.
התלמידים יענו על שני נושאים שלמדו, ובכל נושא יענו על **שתי** שאלות.
בסך הכול יענו התלמידים על ארבע שאלות.
הדרישות בבחינה תתבססנה על החומר בספרי הלימוד ועל המאמרים שפורטו לעיל
בכל נושא יהיה על התלמיד לענות על שאלה **אחת** מהשאלות הראשונה והשנייה (לשאלה – 35 נקודות),
ועל שאלה **אחת** מהשאלות השלישית או הרביעית (לשאלה – 15 נקודות).
בסך-הכול לכל נושא – 50 נקודות.

מבחן מותאם:

בכל אחד משני הנושאים שלמד התלמיד עליו לענות על אחת משתי השאלות הראשונות בכל נושא.
סך הכל **שתי** שאלות, לכל נושא 50 נקודות.

מרדך

מילים: ירון לונדון

ארץ אלה שהפגש בעורקיה
אך גם הנאיה כמים נזלי.
ארץ אשר הרריה נחושג
אל סציה דרזא.
ארץ אשר מרדפים קרואניה,
אופיים דפים ועוד דלי,
עם שנשר
עוד מעט כל חמץ ריאוגיה
דגל מרדף המרדף

ארץ אשר ירדפה אויביה
והיא אג אויביה גרדף המרדף.
היא אג אויביה גשיג, אך אויביה
הם לא יכדפה דכל.
כל הרלזה אג חייה מונג
גאויים כעלה הנידף.
היא יראה,
אל כלל לא היגה כלל מופאג
גמגן עם אגם המרדף.

גם המרדף מסגד דנקין
ומצפין אג פניו דמחלזא, דמחלזא,
אך אסופו הלא יזל כלל השמש
אשר ממזכה היא גזל.
אז לא יוגר אמחוקקוננה
אל עז דניהם האזל.

כן הלא יזל
ורגאיו עם אז לא גלאינה
ארדף בעקדי המקולל.

